

APROXIMACIÓN Á SINTAXE DA PRENSA ESCRITA EN LINGUA GALEGA*

ESTEFANÍA MOSQUERA CASTRO
Universidade da Coruña

RESUMO

O presente traballo pretende trazar algúns datos relevantes sobre a situación en que se encontra a lingua galega nun ámbito tan importante como é o dos medios de comunicación impresos. Para isto escollemos como corpus un total de dez exemplares: cinco números do xornal *A Nosa Terra* e cinco de *Galicia Hoxe*. Con todo, non se trata dun estudo que reflecta as características da lingua en xeral, senón que se centra, nomeadamente, nas propiedades sintácticas do noso idioma, xa que coidamos que constitúen estas un dos aspectos máis relevantes canto que conforman a estrutura interna da lingua. É por isto que tamén achamos fundamental reflectirmos sobre o estado desta disciplina no marco da discusión gramatical teórica. A nosa análise intenta demostrar que a praxe dos medios estudados se encontra altamente deturpada, na maioría dos casos, produto dunha forte castellanización, non só a nivel lexical, senón tamén canto aos usos sintácticos.

ABSTRACT

The present work is intended to expose important data on the current situation of the Galician language in such an important field as the printed modes of communication. The corpus of analysis consists of a total of ten publications: five issues of the journal *A Nosa Terra* and five of *Galicia Hoxe*. Notwithstanding, this study is not aimed at constituting a representative analysis of the characteristics of the Galician language in general, but is rather focused on its syntactic aspects since we consider them to be the most relevant ones to the internal structure of the language. Consequently, we find it crucial to explore the state of

*Este artigo enmárcase dentro do Programa de Formación de Profesorado Universitario (Orde EDU/3445/2011, de 30 de novembro).

this discipline within theoretical, grammatical discussions. Our analysis wants to demonstrate that the praxis of the studied means of communication is highly altered and, in most cases, this alteration is the direct result of a strong castilianisation, not only at a lexical level, but also at a syntactic level.

PALABRAS CHAVE

Lingua galega, Sintaxe, Medios de Comunicación, Contacto de linguas

KEYWORDS

Galician Language, Syntax, Mass Media, Language Contact

1. Metodoloxía

Este estudo ten como obxectivo fundamental realizar unha aproximación do estado actual da lingua galega nos medios de comunicación escritos; concretamente, persegue reflectir sobre a situación do idioma no referente aos aspectos sintácticos. O punto de partida foi a consideración da sintaxe como unha das disciplinas gramaticais máis relevantes, canto que define a estrutura interna da lingua, e a constatación de que a día de hoxe existe certa preferencia polo emprego de construcións sintácticas coincidentes coas súas homólogas no español, en detrimento de alternativas plenamente galegas. Igualmente, pretendemos verificar se a posibilidade de escolla entre diferentes estruturas é un recurso de rendibilidade estilística ou, en troca, responde a outros condicionamentos, cal a presión da antedita lingua.

Para levarmos a cabo tal estudo, decidimos acoutar a nosa pesquisa aos medios de comunicación escritos integramente en galego, ou sexa, o diario *Galicia Hoxe* (nº2505-2508 e 2511) e o semanario *A Nosa Terra* (nº1402-1406). Neste sentido, procedemos ao levantamento total de dez exemplares que conformou o corpus en que baseamos o noso traballo e que permitiu facermos unha aproximación sobre a orientación de determinados usos sintácticos que se fan da lingua galega. A respecto da citación dos exemplos tirados da prensa, as referencias conterán a abre-

viatura correspondente (ANT para *A Nosa Terra* e GH para *Galia Hoxe*), o número do xornal e a páxina en que se acha o exemplo. No tocante ás referencias á prensa dixital para o caso d'*A Nosa Terra* cítase, alén do nome do xornal, a data e a hora en que esa nova foi publicada. Escollemos estes xornais por seren aqueles que maior preocupación demostran canto ao uso da lingua, xa que os restantes medios, cal *La Voz de Galicia*, usan o galego de forma minoritaria ou mesmo marxinal. Canto á pertinencia dos números escollidos, convén sinalarmos que se configuraban como os máis actuais no momento en que se iniciou a investigación e que, por tanto, permitirán obtermos un achegamento fiel á situación actual da lingua na prensa.

Con todo, recorreremos en ocasións, a outras modalidades expresivas, nomeadamente á lingua oral, á lírica tradicional e á literatura galega, nuns casos, para establecermos diferenzas ou similitudes a respecto do uso de determinadas construcións sintácticas e, noutras ocasións, como fontes con que xustificarmos os nosos razoamentos e as nosas argumentacións. Alén disto, tamén facemos algunhas referencias á presenza ou á ausencia desas estruturacións noutras variedades lingüísticas do dominio galego-portugués, concretamente no portugués europeo e no brasileiro. En moitas ocasións, estas achegas botarán luz sobre os factores que inflúen na variación sintáctica.

Unha análise exhaustiva de todos os fenómenos sintácticos que se atestan na prensa en galego excedería con moito os límites deste estudo. Como consecuencia, tivemos de delimitar a nosa investigación a unhas determinadas estruturas sintácticas. O criterio con que delimitamos cales eran as construcións sintácticas que se deberían tratar ten que ver coa importancia dos ditos fenómenos na configuración da estrutura interna da lingua e dunha praxe de calidade. Debido a isto, decidimos analizar, nomeadamente, o uso, en ocasións problemático, daqueles que se constitúen como elementos intrínsecos e, nalgúns casos, diferencialistas do idioma galego. O número de exemplos que se mostra para cada fenómeno estudado trata de ser representativo e está tirado dun corpus maior, extraído con motivo dunha ou-

tra investigación levada a cabo pola autora, mais que excede os límites desta colaboración. Igualmente, se ben que non se ofrecen datos estatísticos en canto á frecuencia de aparición de determinadas construcións, as nosas argumentacións están baseadas en datos empíricos e constatábeis, como se pode comprobar logo dunha análise dos números dos xornais mencionados.

Por último, tórnase necesario sinalarmos que na actualidade (2012) ambas as cabeceiras deixaron de editarse na súa versión impresa. Estas tiveron de ser suprimidas debido á falta de apoio institucional que sufriron desde que en marzo de 2009 o PP chegou á Xunta e recortou de forma drástica as súas axudas aos medios escritos en galego. Comezou o semanario *A Nosa Terra*, en setembro de 2010. Nove meses máis tarde aconteceu o mesmo co diario *Galicia Hoxe*, cuxa última edición impresa saíu ás rúas o 28 de xuño de 2011. *A Nosa Terra* tivo que pechar tamén a súa edición dixital, en canto *Galicia Hoxe* aínda se mantén en formato electrónico.

2. Cuestións xerais

2.1. Os medios de comunicación na Galiza: unha óptica sociolingüística

Desde o aparecemento dos medios de comunicación escritos na Galiza, que remonta ao inicio do século XIX coa edición de *El Catón Compostelano*, a prensa galega percorreu un longo camiño até á actualidade, caracterizado este por épocas de grande emerxencia e por outras en que as producións escritas en galego ficaron silenciadas (Aneiros 2008:181-195). A día de hoxe na Galiza publícanse arredor de trece xornais, entre os cales podemos destacar *La Opinión de A Coruña*, *El Ideal Gallego*, *El Correo Gallego* ou *La Voz de Galicia*. Porén, estes diarios son editados maioritariamente en castelán cunha presenza minoritaria da lingua galega, que aparece nomeadamente nos artigos de opinión, aínda que non só. No momento en que realizamos a nosa investigación (2010), *Galicia Hoxe* era o único xornal de pago que em-

pregaba de forma exclusiva o galego en todas as súas páxinas e o mesmo acontecía nos de distribución gratuíta, onde só contá-bamos con *De Luns a Venres*.

A pesar de que nos primeiros xornais galegos o uso do noso idioma era a única forma de chegar á maioría da poboación da Galiza, hoxe a situación sociolingüística do país mudou de forma considerábel e os editores dos xornais non teñen, como antano, a necesidade de utilizaren o galego, pois aínda que xa naquela época o castelán era, en termos sociolingüísticos, a lingua A, a poboación era fundamentalmente monolingüe en galego. No entanto, na actualidade, á medida que a lingua galega foi ampliando o seu uso en espazos que até entón pertencían de forma exclusiva ao castelán, tamén foi perdendo falantes de forma progresiva, onde o éxodo rural e a castelanización das cidades xogaron un papel fundamental. Con todo, seguíndomos Rosa Aneiros (2008:190), fronte ao escaso uso do galego na prensa a nivel autonómico, constatamos unha grande presenza da nosa lingua nos medios de comunicación comarcais e locais.

Alén disto, a aparición da Internet e, consecuentemente, da prensa dixital, supón unha nova forma de xornalismo, que se configura como unha alternativa aos soportes tradicionais. A este respecto, cómpre destacarmos *Vieiros*¹, creado en 1996, que se converteu nun dos diarios galegos de referencia na Rede, mais non no único, pois tamén é necesario sinalarmos que *Galicia Hoxe*, e mesmo *O Sil* contan con edicións dixitais. Igualmente, o grande desenvolvemento que os programas de tradución automática tiveron nos últimos anos posibilitaron que hoxe en día poidamos consultar moitos sitios web, non só de xornais, que inicialmente están escritos noutras linguas. Neste sentido, *La Voz de Galicia* e *El Progreso*, facendo uso dos tradutores automáticos, dános a posibilidade de elixirmos entre a versión en castelán ou en galego, aínda que o acceso estea en español. No entanto, cómpre sermos conscientes das eivas que aínda a día de hoxe ten a tecnoloxía traducional e, por tanto, a calidade lingüística

¹ Tamén desaparecido. Cfr. <http://www.vieiros.com/nova/80362/ate- sempre>.

de ambas as versións é notabelmente distinta: a versión galega é moi deficitaria, dado que carece dunha necesaria revisión posterior e, consecuentemente, ofrece un modelo de lingua moi deturpado e, ás veces, incoherente, o que pode mesmo provocar que se opte pola versión española.

En liñas xerais, pódese afirmar que os medios de comunicación son focos de innovación lingüística, nomeadamente no plano lexical, pois tenden a introducir estranxeirismos e a crear neoloxismos, mais en moitos casos tamén se documenta neste soporte unha grande presenza de usos que constitúen desviacións da norma e que, en ocasións, teñen repercusións na estrutura interna da lingua, como é o caso da sintaxe. As interferencias lingüísticas que o castelán provoca no galego conforman unha das grandes eivas da nosa lingua nos medios de comunicación. Estas deturpacións afectan, aínda que non da mesma forma, a maior parte das disciplinas gramaticais, isto é, a morfoloxía, a sintaxe e o léxico. Nesta liña, destaca tamén o fenómeno contrario, isto é, a presenza de formas diferenciais do galego a respecto do castelán, o que produce, por un lado, a creación de pseudogaleguismos e, por outro lado, o rexeitamento de formas plenamente galegas por coincidiren con aqueloutro idioma. Canto á incidencia deste fenómeno nas diferentes áreas gramaticais, cómpre salientarmos que é no plano lexical e no sintáctico onde se documenta unha maior cantidade de españolismos. No entanto, noutros casos os erros débense a unha falta de competencia lingüística, que produce desvíos na ortografía, sobre todo no referente á acentuación e á puntuación. O motivo destas desviacións non é tanto a situación de contacto lingüístico, como o desleixamento ou o descoñecemento das normas que regulan unha correcta redacción.

2.2. *A sintaxe no marco das disciplinas lingüísticas*

No limiar da *Gramática da lingua galega* de Álvarez / Xove (2002:9), ponse de manifesto que existen compoñentes gramaticais, como a sintaxe, que recibiron un tratamento menor, parcial

e nalgúns casos até marxinal no conxunto das disciplinas gramaticais. Alén disto, é preciso indicarmos que para o caso da lingua galega as Normas (RAG / ILG 2003) tan só recollen aspectos morfolóxicos e ortográficos. Por tanto, non existe unha autoridade que oriente os usos sintácticos nunha ou noutra dirección. Con todo, cómpre explicarmos que se trata dunha área que presenta unhas características particulares a respecto das outras disciplinas gramaticais, pois a pesar de que na morfoloxía ou na fonética as normas se decantan por unha determinada forma que establecen como normativa, no terreo da sintaxe a variación é contemplada positivamente. Non obstante, unha reflexión demorada sobre as estruturas sintácticas botará luz sobre o feito de algunhas escollas seren produto da confluencia destas casuísticas coas homólogas no español, máis do que propiamente eleccións con vontade estilística ou expresiva. Por tanto, e na liña do exposto en Sánchez Rei (2009)², convén indicarmos que, aínda a termos en conta que a sintaxe é unha disciplina da gramática que asume como elemento positivo a variación, existe tamén a necesidade de establecermos unhas pautas normativas que orienten a sintaxe para conseguirmos un modelo de lingua culta.

Para tal propósito, é preciso que se potencien certos usos sintácticos considerados inherentemente galegos, que acheguen a nosa lingua ao tronco lingüístico común co portugués, pois desta forma evitaremos a confluencia co español que fai perigar a propia existencia da lingua, no sentido de que podería acabar reducida a unha simple variedade dialectal de castelán, “con algúns xiros exóticos que lle darían «cor»” (Sánchez Rei 2009:290). Os usos que se atestan na actualidade, como veremos máis adiante, seguen esta liña de asimilación españolista e, por tanto, tórnase necesario actuarmos reorientando estes mediante a recomendación ou mesmo a prescrición das estruturas que reafirmaren aqueles trazos distintivos da lingua galega. Non obstante,

² Alén de Sánchez Rei (2009), convén mencionarmos que tamén en Cidrás (2005) se reflicte sobre o papel da sintaxe no ámbito da gramática e a súa vinculación coa variación e a prescrición.

o tratamento parcial que sofre a sintaxe non é exclusivo do ámbito galego, senón que é común aos estudos de lingüística xeral, pois esta disciplina foi relegada na organización das gramáticas descritivas até hai pouco tempo (Cidrás 2005:337). Contrasta esta situación co feito de ser a sintaxe aquela que define a estrutura interna das linguas e que, por tanto, debería ser un ámbito de estudo prioritario ou, cando menos, relevante. Igualmente, Cidrás (2005:337) resalta que a importancia estrutural dos fenómenos lingüísticos con relación ao estándar é inversa á súa relevancia estrutural a respecto do sistema e afirma que na historia dos estudos gramaticais o morfocentrismo relegou o tratamento da sintaxe á marxinalidade, cando non á pura e simple ausencia.

Con todo, o estudo gramatical galego³ chega con máis atraso debido ás propias circunstancias da Galiza, o que segundo Sánchez Rei (2005:95-121) provoca que nas análises deste tipo os autores non conten coa preparación necesaria até épocas recentes, que a maioría destas obras sexan de carácter diglósico e que se marxinalicen certas disciplinas⁴. Para alén disto, as Normas (RAG / ILG 2003) non establecen formas referenciais na sintaxe, por un lado, porque centran a súa atención na ortografía e na morfoloxía e, por outro lado, porque neste campo vira complexo establecer categorías fechadas, dado que a existencia de diversas posibilidades non se ve como un trazo problemático, senón todo o contrario. É dicir, a escolla dunha delas permite favorecermos a expresividade ou mesmo responde a unha vontade estilística a depender da persoa ou do tipo de discurso en que se integrar. Neste sentido, Cidrás (2005:337) incide en que existen moitos fenómenos pouco definidos con relación ao estándar, pois non son identificados como “particularmente emblemáti-

³ Para unha aproximación ás características das gramáticas que inauguran a reflexión lingüística sobre o galego, cfr. Sánchez Rei (2005), Fernández Salgado (2000) e Henríquez Salido (1986).

⁴ Isto xa non acontece na actualidade, pois o estudo do galego obtivo en poucos anos un grande desenvolvemento cuantitativo e cualitativo, e a día de hoxe contamos con achegas que o analizan de forma seria e rigorosa, pois son obra de persoas formadas no campo da lingüística e da filoloxía.

cos, nin do común nin do particular”. Consecuentemente, os fenómenos lingüísticos máis internos, caso da sintaxe, non son tan facilmente recoñecíbeis e emblematizábeis, o que se traduce nun tratamento menor desta disciplina nas normas, en que só se menciona a sintaxe para explicar as características de certas categorías morfolóxicas.

Nalgúns casos, as tendencias evolutivas que se verifican actualmente na lingua galega parecen contar coa influencia do español. Por tanto, se pretendemos crear un modelo lingüístico libre de interferencias, deberemos potenciar unha praxe que conte con elementos distintivos, caracterizados por seren autóctones e tradicionais e que contribúan, desta maneira, para acadaren unha expresividade completamente galega e unha normalización óptima da lingua; do contrario, acabaremos por confluír co castelán. Estas consideracións deberíanse ter moito en conta para o caso da sintaxe, sobre todo no que ao seu tratamento por parte dos estudosos se refire, pois cómpre invertermos estas desviacións desde a propia raíz da lingua, isto é, desde a súa estrutura interna. Cidrás (2005:343) realiza o seguinte chamamento:

Estou convencido de que este tratamento da sintaxe na gramática tradicional [...] é fortemente inadecuado. En termos xerais, por marxinal e fragmentario; e no caso do galego, ademais, por subordinado e vicario. Avogo pois por unha gramática feita con outra visión, seguramente a que dá o ollar do lingüista; unha gramática na que a organización e o peso específico dos seus compoñentes deben vir dados pola importancia de cada un deles no sistema lingüístico, non pola súa visibilidade no estándar.

A aplicación deste tipo de gramáticas tradúcese en actitudes nada favorábeis para o galego; no ensino, por exemplo, é moi frecuente que se omita a explicación da sintaxe na nosa lingua porque esta xa fica o suficientemente clara para o alumnado nas aulas de lingua española que tamén recibe e que os docentes de galego se centren exclusivamente no estudo daqueles fenómenos diferenciais⁵, sen repararen en que é preciso comezarmos

⁵ Referímonos ao dativo de solidariedade, ao de interese etc., aspectos que nos parecen de obrigado estudo, mais que cómpre combinarmos con

a casa polos cimentos. Como é obvio, este tipo de práctica gramatical non axuda a consolidar uns usos sintácticos intrinsecamente galegos, senón que, polo contrario, incide na confluencia do galego co español. Neste sentido, moitas desas tendencias do devir da lingua non son naturais, senón que están condicionadas polo español e orientadas cara a esta lingua. É doadamente verificábel que o galego actual parece preferir certas estruturas sintácticas coincidentes co español (ampliación do uso da preposición *a* co complemento directo, colocación dos clíticos, preferencia polas cláusulas de reflexividade indirecta etc.), en canto que relegan a un segundo plano outras posibilidades que, do punto de vista lingüístico, son máis naturais e características do galego. Un claro exemplo pode ser o pouco uso do futuro do subxuntivo ou do infinitivo flexionado, por seren formas que non existen nesa lingua teito. Son precisamente aqueles fenómenos máis auténticos do galego os que se encontran nunha situación complexa e, en consecuencia, algúns autores (cfr.. Sanmartín Rei 2006; Freixeiro Mato 2006a e 2009) discriminan certas formas positivamente ou prescriben determinados usos.

No entanto, non todos os estudosos concordan co grao de prescrición que se debe establecer para o caso da sintaxe: Cidrás (2005:353) considera que o mantemento da variación non ten as mesmas consecuencias en todas as disciplinas e acha que na sintaxe a posibilidade de escolla non supón ningún risco para a consolidación dun estándar. Xa que logo, só considera necesario incidir naquelas estruturas con interferencias externas e chamar a atención para aquelas que son rexeitadas socialmente, isto é, “un prescritivismo fedatario (descritivista, por tanto) e moderadamente correctivo”. En definitiva, a variación constitúe unha das características fundamentais de todas as linguas e comprobamos que é na sintaxe onde este fenómeno se entende como totalmente positivo, xa que a posibilidade de elección dunha persoa entre varias opcións fai máis expresivos os textos que elaborar. Segundo Álvarez (2005:361), a variación

achegas a outras disciplinas gramaticais para obtermos unha perspectiva ampla da lingua galega, sen que esta fique reducida a certos fenómenos peculiares.

“non resulta incómoda ao usuario, que agradece esa liberdade de escolla e a lixeireza que o cambio de estrutura achega ás súas composicións textuais”. Porén, cómpre termos en conta que se trata da polivalencia de estruturas sintácticas inherentes á nosa lingua e, por tanto, todas as opcións serán igualmente válidas. Neste sentido, para indicarmos un tempo futuro poderemos empregar expresións equivalentes como *Mañá irei á túa casa* ou *Mañá vou ir á túa casa*, mais nunca **Mañá vou a ir á túa casa*, pois esta última hipótese non é unha construción aceptábel no galego.

Como se pode entender do que levamos exposto, o español é un factor importante que orienta ou mesmo condiciona a preferencia de determinadas estruturas sintácticas con relación a outras semanticamente equivalentes. Isto é consecuencia da situación de contacto de linguas en que vive a Galiza, dado que “a asimilación implica a incrustación e adaptación de formas e estruturas dunha lingua-fonte noutra lingua-meta” (Monteagudo 2005:418). Noutras palabras, a persoa que domina dúas linguas tende a establecer equivalencias entre elas e no momento de optar por unhas determinadas construcións escollerá, con máis facilidade, aquelas comúns a ambos os idiomas. No entanto, non é o español o único factor para termos en conta, pois, de acordo con Cidrás (1994:105-106), unha serie de factores extralingüísticos inflúe tamén na escolla dunha posibilidade con relación a outra homóloga. Para este autor, uns teñen que ver directamente co emisor, quere dicir, educación, idade, sexo, procedencia etc., en canto outros están determinados polo interlocutor, o tema de que se trata, o medio etc.

3. *Análise das estruturas sintácticas presentes na prensa en galego*

Para examinarmos o estado da sintaxe nos medios de comunicación impresos decidimos tratar aquelas estruturacións que presentan maior problemática para acadarmos un modelo de lingua de calidade. Non por casualidade estas construcións son tamén analizadas en Sanmartín Rei (2006) e Freixeiro Mato

(2009), ambas orientadas á consecución desa praxe lingüística de calidade. No corpus manexado encontramos construcións que oscilan canto ao uso debido tanto a fenómenos inherentes á propia lingua, como a interferencias externas. Estas últimas afectan fundamentalmente os fenómenos máis auténticos do galego, razón por que merecen especial atención, sen descoidarmos aqueloutros aspectos sintácticos comúns ás linguas románicas.

Neste sentido, abordaremos cales son os tipos de cláusulas que máis se documentan nos textos, o uso dos tempos verbais no ámbito da cláusula e os tipos de nexos que as introducen, prestándomos especial atención aos relativos. Igualmente, trataremos o fenómeno da concordancia, onde se activan certas fórmulas pleonásticas en que os clíticos adquiren grande relevancia. É por iso que tamén atenderemos a algúns aspectos como a falta de atracción das conxuncións subordinantes sobre os clíticos e a alteración da posición dos clíticos, a depender ben da orde en que se presente a información ben da interferencia que exerza o español. Esta influencia tamén implica que se prefiran determinadas estruturas, non só a respecto da colocación dos clíticos, mais tamén no relativo á estrutura argumental dos verbos galegos, o que se traduce en certos usos preposicionais espurios, se ben que tamén achamos tendencias no uso de verbos con complemento preposicional xeradas de modo interno.

3.1. *A construción clausal:*

3.1.1. *Tipoloxía*

Existen diferentes criterios para diferenciarmos os tipos de cláusulas, mais atendendo á súa estrutura, cómpre indicarmos que, a depender das conexións que se estableceren no seu interior, as cláusulas poden clasificarse en simples, complexas, compostas e bipolares (Freixeiro Mato 2006a:653). As particularidades características que definen a linguaxe xornalística provocarán que encontremos con máis facilidade aquelas tipoloxías clausais que permitan unha boa e rápida comprensión. Por tanto, esperaríamos unha preferencia polas cláusulas simples e

polas compostas, xa que favorecería un entendemento inmediato. Porén, as necesidades de establecermos relacións entre uns feitos e outros (causa-consecuencia, condicionante-condicionado etc.) implicarán un maior uso das cláusulas bipolares e tamén das complexas. É por iso que será moito máis habitual acharmos enunciados como os que se citan a seguir:

O grupo parlamentario do BNG, a través da súa deputada Teresa Táboas, levará á Cámara autonómica a retirada do Plan de Ordenación do Litoral (POL) para iniciar unha redacción nova do mesmo que se axuste á “realidade galega, estea ben ideado e ben realizado tecnicamente (GH 2511, 8).

Co apoio de 47 asociacións comarcais, a Plataforma para a Defensa da Sanidade Pública de Ferrol celebrou unha manifestación que contou cunha numerosa asistencia a pesar de que nesa área sanitaria as iniciativas para a participación de entidades privadas na xestión de saúde non resulta tan palpábel como noutras zonas do país (ANT 1402, 5).

Con todo, se ben que en textos como as novas, os editoriais, as crónicas ou as reportaxes existirá unha grande frecuencia de cláusulas complexas e de bipolares, noutros xéneros como a entrevista⁶ e, sobre todo, naqueles de extensión reducida, como os que aparecen na sección de anuncios, de axenda ou de servizos, abundarán as cláusulas simples e compostas. É dicir, a necesidade de se amoldar a un determinado espazo é un factor que condiciona a escolla dunhas estruturas con relación a outras semanticamente equivalentes:

No marco do ciclo ST Música Presente, o cuarteto de jazz de Álvaro Vieito presentará en directo no Salón Teatro santiagués o seu disco *Introducing* (ANT 1402, 44).

Particular vende ático no centro de Tomiño, amoblado con calefacción, duplo ventanal, terraza con toldo, adega e garaxe. Impecábel (ANT 1402, 45).

Do mesmo modo que unha reportaxe ou unha nova se distinguen dos textos de opinión (comentario, crítica etc.) canto ao grao de obxectividade e impersonalidade, tamén se diferen-

⁶ O sistema de pregunta-resposta favorece que se documenten con frecuencia frases simples.

ciarán no tocante á estrutura clausal de ambas as tipoloxías. As primeiras preferirán estruturas máis sinxelas, dado que o prioritario é que a mensaxe que se transmite sexa facilmente comprensíbel polo maior número de receptores posíbeis. As segundas, ao estaren formadas por cláusulas longas, cun excesivo número de conxuncións, poden, en ocasións, tornárense confusas e mesmo pesadas; inclusive, hai cláusulas que comezan e non rematan, pois sucédense mediante procesos de subordinación até perder o fío condutor que as motivaba. Porén, as oracións moi curtas, aínda que resultan de fácil lectura, dificultan a recordación por non relacionaren as ideas:

Un libro de Núñez Singala comenta de forma amena os prexuízos contra o galego (ANT 1402, 2).

E todos eles facendo ondear miles de bandeiras nacionais con crespóns negros, entoando incesantemente salmos e o himno nacional durante a espera para o comezo do oficio relixioso, acompañados por numerosos relixiosos e monxas de distintas ordes que se sumaron igualmente á despedida popular (GH 2511, 18).

Eis un exemplo en que a concatenación de oracións subordinadas provoca que se perda a relación entre elas e fiquen inconclusas:

*Precisamente, foi Lage quen máis insistiu na denuncia que supostos casos ata de nepotismo á hora de seleccionar o persoal da administración (GH 2511, 14).

Nestes casos o feito de un artigo presentar o nome do xornalista que o elaborou xa nos pode dar algunha pista sobre o tipo de texto que imos encontrar, aínda a sermos conscientes de que cada escritor presentará bríos estilísticos particulares que o diferenciarán dos outros. Nestes casos costumamos documentarse con maior facilidade algúns fenómenos. Ás veces utilízanse de modo excesivo os incisos e, nalgúns casos, a súa colocación pode ser conflitiva para unha boa comprensión do texto. Tamén se adoita utilizar un maior número de adverbios acabados en *-mente* e reiteracións expresivas, do tipo *baixo o meu punto de vista, dalgunha maneira, o feito de que* etc., que recargan a sintaxe construindo períodos sintácticos máis longos, mais sen achegaren información significativa.

Os argumentos que utiliza o PP para saír do burato negro do Gürtel son tres. Primeiro: o partido de Mariano Raxoi foi vítima das manipulacións dun grupo organizado de corruptos. Segundo: xa non hai ningún imputado afiliado ao PP porque todos pediron “**espontaneamente**” a baixa nos listados. Terceiro: o caso Filesa foi, **indiscutibelmente**, moito máis grave (ANT 1402, 12 [Xesús Veiga]).

É xa unha vella cuestión redundante. **Incluso** hai unha proposta de Barack Obama para que a retirada “comece” no verán de 2011, pero, **como tamén é sabido**, negouse Obama a sinalar unha data para que todas as tropas se retiren de maneira definitiva. Esa Vella cuestión semella que, **ao día de hoxe**, pode coller novas posibilidades (ANT 1402, 13 [X.L.Franco Grande]).

3.1.2. Orde de constituíntes e voz pasiva

Como sinala Freixeiro Mato (2006a:690), no galego e noutras linguas románicas “a orde de palabras expresa fundamentalmente a función sintáctica que teñen os constituíntes na cláusula, mais tamén expresa a función textual que eles teñen no discurso”. Estes idiomas presentan de forma maioritaria a orde informativa SVO, fronte ao latín, por exemplo, en que o verbo se colocaba no final da cláusula. Con todo, tamén se producen con certa frecuencia alteracións desta orde, nomeadamente no discurso oral. En todos os casos, o obxectivo destas inversións é outorgar maior relevancia a un determinado elemento do discurso sobre os outros, e nos textos analizados reflíctese da seguinte maneira:

Do que a transición deixou por facer estamos a pagar agora as consecuencias baixo a forma dunha permanente e esgotadora crise política, prezo tanto máis inxusto canto lles afecta a varias xeracións que non viviron o pacto do 1977 (ANT 1403, 3).

Deste xeito, modificouse a distribución da páxina para ofrecer “de forma máis clara” as ligazóns ós servizos e ás informacións máis relevantes, **informou este departamento da Xunta** a través dun comunicado para a prensa (GH 2511, 37).

Este fenómeno é bastante frecuente na linguaxe xornalística e, como se pode tirar dos exemplos examinados, abundan os casos en que se topicaliza o CD e o CI, coa intención de lles conceder

máis importancia a estes sobre o resto dos constituíntes da cláusula:

Un bo exemplo do meu tesón deillo ao meu primeiro mestre de lingua galega cando marquei acertadamente no taboleiro a alternancia de vogais abertas e pechadas do presente do verbo *tusir* de repetilas unha e outra vez (GH 2511 30).

Ás nosas desaforadas ganas de intimar co próximo debémoslles enormes ridículos pero tamén as máis altas catedrais da creación humana (ANT 1402, 48).

Hermida Gulías (2004a:148) sostén que se temos a necesidade de marcarmos a atención sobre algún dos elementos que conforman a cláusula, o principal método de que nos servimos é o da “alteración da orde lóxica de colocación dos distintos sintagmas que compoñen a oración” pois permite topicalizarmos calquera dos seus constituíntes, isto é, a acción, o paciente, o receptor ou mesmo as circunstancias. Porén, se o que pretendemos é resaltarmos o complemento directo e colocármolo no comezo do enunciado, para alén da súa topicalización, podemos utilizar a voz pasiva, que tamén é un instrumento moi empregado para colocar no centro de atención os protagonistas e non o proceso ou as personaxes secundarias, xa que en moitas ocasións se prefire destacar os suxeitos en que recae a acción do que os que propiamente a realizan. Mais é preciso repararmos en que, en base ao corpus analizado, na linguaxe xornalística intuímos certa preferencia polo uso de tempos verbais en voz activa, se ben que as necesidades de que protagonistas e accións fiquen no primeiro plano provocan, igualmente, que se utilice con relativa frecuencia a voz pasiva⁷, nomeadamente nos casos en que o axente non se coñece ou mesmo se quere ocultar:

Preto de 2000 voos **foron cancelados** onte en Europa polo peche da maior parte do espazo aéreo europeo pola nube de cinza procedente do volcán islandés (GH 2511, 3).

⁷ Hermida Gulías (2004a:150) sinala que “o uso da pasiva serve para remarca-los elementos dunha mensaxe concreta; o seu abuso só consegue afasta-lo escrito ou dito do estilo común e dificulta-la comprensión da información”.

En 2007 recibiu a *Medalla Castelao*, que lle **foi entregada** polo presidente da Xunta, coincidindo co centenario da fundación do periódico *A Nosa Terra* (ANT 1402, 5).

No entanto, existe tamén unha construción intermedia que permite axilizar o texto e resaltar os elementos importantes do discurso, isto é, a pasiva reflexa. Esta construción está formada por un verbo en voz activa e o pronome *se*, que permite obviarmos o axente da acción verbal e pór un suxeito que concorda en xénero e número co tempo verbal. Ao lado da voz activa é a que aparece de forma máis habitual nos textos xornalísticos, xa que combina as vantaxes da voz activa (axilidade) e as da voz pasiva (expresividade e marcaxe dos elementos importantes)⁸:

É o único partidario dunha auténtica Unión Europea, tema que, como sinala Timothy Garton Ash, os conservadores tratan de silenciar para que non **se lles vexa** o seu radical antieuropeísmo (ANT 1402, 13).

Tres ano máis tarde, **fúndase** na cidade de París a Organización Europea de cooperación Económica, que constitúe un dos primeiros pasos para a unidade europea e o futuro Mercado Común (GH 2508, 2).

3.1.3. *A consecutio temporum e outros fenómenos verbais*

Dos constituíntes da cláusula aquel que ten a función máis relevante é o verbo, que é intrínseco á propia definición de cláusula, xa que constitúe o núcleo da frase verbal, sen a cal non existe a cláusula. Téndonos isto en conta, debemos empregar os tempos verbais pertinentes nos enunciados que elaborarmos para evitarmos problemas de comprensión, como acontece nos exemplos que figuran máis abaixo. Nunha liña similar, a utilización de cláusulas complexas, bipolares e compostas implican máis do que un verbo, o que fai necesario que a correlación entre estes se faga de forma acaída. Este fenómeno é o que xa na

⁸ Tamén é frecuente nos medios de comunicación que se utilice esta construción naqueles casos en que non é recomendábel. Hermida Gullías (2004a:150) sinala como uso pouco acaído a súa aparición cando o axente non fica expreso, mais é facilmente deducíbel polo contexto e/ou cotexto. Os exemplos que documenta proceden de medios de comunicación, mais nos xornais estudados non se documentan usos inadecuados nesta liña.

gramática latina se denomina *consecutio temporum*, en que existe unha dependencia ou unha interrelación entre os tempos verbais de dúas ou máis cláusulas. Semella unha indicación obvia, mais ás veces os usos que se fan das formas verbais non son apropiados no contexto verbal en que se insiren e os textos xornalísticos, igualmente, son albo destas combinacións pouco pertinentes:

*Pablo Crespo, agora no centro da Gürtel, era secretario de organización do PP galego xusto até que vostede é secretario xeral. Sospeitaba del? (ANT 1403, 2).

*Sobre a saída explicou: "Estaba esperando coa luz vermella con todas as ganas e os reflexos están a tope e hai un momento en que che parece ver verde e non é así" (GH 2511, 23).

*Cúmprese así unha das demandas do presidente da patronal galega, Antonio Fontenla, quen onte pedía que se mantivese a sede na Coruña e que se garanten os postos de traballo (GH 2507, 11).

A este respecto, é tamén frecuente nos medios de comunicación analizados que non se diferencie entre o morfema de modo e tempo do antepretérito de indicativo *-ra-* e o morfema de pretérito de subxuntivo *-se-*. Freixeiro Mato (2006a:349) sinala que, a pesar de existiren sospeitas razoábeis de ser a interferencia do castelán a que provoca a confusión, o antepretérito pode utilizarse en lugar do pretérito se presentar un valor desiderativo. No entanto, os exemplos que se encontran na prensa non responden a estes usos, conforme se verifica nos dous últimos exemplos da seguinte serie:

Táboas lembrou que Hernández nin sequera atendeu a emenda do BNG para ampliar o orzamento para esta actividade e recriminoule que **gastase** 115.000 euros en adquirir vehículos para a Axencia (ANT 1403, 7).

*Deste xeito, temos coñecemento de que cando a pesca dun recurso primordial como era a sardiña resultaba moi abundosa, os prezos caían na lonxa [...] e moitos mariñeiros non obtiñan nin sequera unha retribución que **abondara** para manter as súas familias (GH 2508, 5).

*Cando **chegara** alí, tras esa viaxe sobre a alfombra voadora, vería sobre o pórtico de bronce da entrada uns versos do Corán que describen o paraíso (GH 2511, 5).

Canto ás formas amodotemporais é preciso mencionarmos que para o caso do infinitivo contamos con dúas posibilidades: unha invariábel e outra flexionada. Todas as gramáticas recollen a existencia destas dúas realizacións, máis son poucas as que sinalan os contextos pertinentes en que cada opción ten de aparecer. Neste sentido, é necesario repararmos na gramática de Freixeiro Mato (2006a) xa que, alén de explicar a historia e a sociolingüística do infinitivo flexionado⁹, tamén describe e prescribe os seus usos. Noutras palabras, formula certos contextos en que a aparición do infinitivo flexionado, fronte ao invariábel, é obrigatoria. Nas restantes gramáticas, non se fala tanto de usos prescritivos como de usos habituais ou recomendábeis.

Nos medios de comunicación escritos analizados convén indicarmos que o uso do infinitivo flexionado é minoritario en comparación coa forma invariábel. Con todo, un estudo comparado de ambos os xornais demostra que ten unha maior presenza nos números d' *A Nosa Terra*. Os casos en que aparece empregado de forma máis habitual son aqueles en que o infinitivo vai introducido por preposición. Porén, son moitos os casos en que, de seguirmos as pautas prescritivas que sinalan algunhas gramáticas, se realiza un uso inadecuado da forma invariábel, por se tratar dun contexto obrigatorio da variante flexionada:

Sancionará a Xunta 4500 profesores **por daren** a materia en galego? (ANT 1406, 6).

Para iso, mellor **facérmonos** protestantes, pensarían moitos dos que necesitan sentar un deus á súa mesa (ANT 1402, 5).

*Quen pretende agora impor os cultivos transxénicos, abortos de sementes, que só fortalecen o modelo de agricultura industrializada, obrigando os agricultores e agricultoras a **ser** cada vez máis dependentes dela? (GH 2507, 5).

*Desmantelan a Axencia para **garantir** o seu control político e **facér** o que queiran co urbanismo (ANT 1403, 6).

*"Para moitas mulleres, pasados os sesenta, o divorcio é unha opción de liberdade, de **vivir** en paz, sen sobresaltos, sen **ter** que

⁹ Para afondar máis nesta estrutura, cfr. Gondar (1978), un estudo monográfico sobre o infinitivo flexionado.

soportar situacións de obediencia cega na última etapa da vida” (GH 2511, 10).

O infinitivo flexionado é un trazo característico do sistema lingüístico galego-portugués, e pódese documentar o seu uso desde os textos máis antigos que se conservan, por exemplo, na *Noticia de “torto”* (Souto Cabo 2008:264). Porén nos últimos anos a frecuencia de aparición diminuíu de forma considerábel tanto na oralidade (onde se mantén sobre todo cando vai introducido por preposición e nas oracións adverbiais) como na literatura. Este proceso só pode ser explicado de termos en conta a presión que exerce o español, nomeadamente cando se trata de fenómenos que non teñen correspondente directo nese idioma.

De analizarmos máis algúns exemplos do noso corpus compróbase que os contextos en que se mantén habitualmente na oralidade correspóndese cos da escrita. Porén, e reparándonos en que nin sequera se utiliza naqueles casos en que algunhas gramáticas contemplan o seu uso como obrigatorio, o emprego do infinitivo flexionado nos medios é residual. Nesta liña, tamén observamos unha preferencia por estruturas modotemporais con *que* (*É necesario que empreguemos*) en lugar das súas equivalentes co infinitivo flexionado (*É necesario empregarmos*), como se pode inferir dos seguintes exemplos:

A autora explícanos a mellor maneira **para que os pais interveñan** dun xeito máis eficaz no rendemento escolar dos seus fillos (ANT 1403, 29).

Os interesados barallaron a posibilidade **de que se ampliase** e fose o aeroporto de referencia de Ourense (ANT 1403, 9).

Máis de 300 persoas non puideron voar a Londres desde A Coruña logo **de se cancelaren** 2 voos (GH 2508, 13).

Os conectores tamén inflúen na elección do tempo e do modo do verbo. Así, os nexos adverbiais de tempo, modo e lugar adoitan acompañar un verbo en modo subxuntivo, mentres que aqueles que introducen cláusulas condicionais, causais ou concesivas costuman utilizar verbos no modo indicativo. Da mesma forma, existen algúns nexos que reclaman tempos verbais concretos, non só modos. É o caso do futuro do subxuntivo, que a día de hoxe conta cunha aparición escasa, tanto nos textos

escritos como nos orais. A este respecto, Freixeiro Mato (2006a:359) sinala que, fronte ao pouco uso que ten na Galiza, trátase dun fenómeno que está plenamente vixente no resto dos territorios do sistema lingüístico galego-portugués e, xa que logo, esta dicotomía non é doada de explicar sen termos en conta a interferencia do español, onde o uso deste tempo verbal está practicamente desaparecido.

Igual que o infinitivo flexionado este tempo verbal pódese documentar xa nos textos medievais máis antigos que se conservan. Achamos xa na *Noticia de "torto"* formas como *lexaren* e *quiserdes*, por exemplo (Souto Cabo 2008:264-265). Os medios de comunicación reflicten fielmente os usos que se atestan na oralidade, pois o emprego deste fenómeno na prensa escrita en galego é practicamente nulo. As gramáticas do galego máis actuais dan conta da súa escasa utilización hoxe en día e nalgúns casos limítanse a ofrecer aqueles contextos en que pode aparecer. Porén, para este tempo verbal, Freixeiro Mato (2006a:364) establece tamén unha serie de usos prescritivos que se refiren á súa obrigatoriedade nas cláusulas condicionantes con *se* e nas temporais, modais e relativas que presentaren valor condicional. As mostras seguintes contradín tales indicacións:

*Está aberto, como todos os anos, a nenos, mozos, asociacións culturais, veciñais e xuvenís que **queiran** participar nesta celebración (ANT 1403, 44).

*Poderase outorgar este premio a calquera persoa, empresa, asociación ou entidade radicada en Galicia, entendendo como tales aquelas que **teñan** a súa sede social ou residencia no territorio

Con todo, o futuro de subxuntivo está a se converter nunha forma verbal frecuente na linguaxe administrativa e na xurídica, debido á súa rendibilidade e á súa expresividade, pois achega maior precisión e evita ambigüidades:

Neste sentido non é o mesmo dicirmos *Cobrarán unha pensión especial os que cotizasen durante 20 anos* que *Cobrarán unha pensión especial os que cotizaren durante 20 anos*, pois en canto no primeiro caso nos estaríamos a referir a aquelas persoas que tivesen cotizado con anterioridade, no segundo precísase con clarezza que nos referimos aos que van cotizar no futuro (Freixeiro Mato 2006a:376).

Por outra parte, cómpre tamén facermos mención á utilización de certas perífrases verbais que presentan aínda a día de hoxe algún tipo de complexidade. Trátase de pares de perífrases equivalentes, onde unha forma é minoritaria a respecto da outra, ou mesmo de casos en que, tratándose de estruturas verbais con significados diferentes, se utilizan indistintamente. Igualmente, é preciso repararmos naquelas perífrases en que a influencia do español é evidente. Canto ás perífrases *volver* + infinitivo e *voltar a* + infinitivo, encontramos tamén na linguaxe xornalística a solución *volver a* + infinitivo, coincidente coa estrutura homóloga en español. Destas tres, *voltar a* + infinitivo non se documenta en ningún dos números que manexamos, en canto as outras dúas variantes aparecen en máis ocasións e faise complexo establecermos cal é a máis habitual, xa que no corpus estudado a frecuencia de aparición é semellante, aínda que a forma *volver* + infinitivo é a que apareceu en maior número de ocasións:

Medio cento de gandeiros **volven protestar** en Lugo polo prezo do leite (GH 2508,10).

Mais evita recomendar as mudanzas imprescindíbeis para que casos coma este non se **volvan repetir** (ANT 1402, 6).

En relación con estas perífrases, faise necesario revisarmos o que as gramáticas indican ao respecto. Se ben Freixeiro Mato (2006a:461) e Álvarez / Xove (2002:371) aceptan as dúas hipóteses, con ou sen preposición no caso de *volver (a)* + infinitivo, Hermida Gulías (2004a:146) só establece como correcta a forma sen preposición e non menciona a existencia da variante *voltar a* + infinitivo, que os anteriores gramáticos si recollen. Nesta última estrutura a presenza ou a ausencia da preposición non é cuestionada. Porén, no que todos os estudosos coinciden é en consideraren errónea a utilización da preposición *a* coa perífrase de futuridade introducida polo verbo *ir*. Con todo, aínda se poden atestar casos destes usos con preposición nos textos xornalísticos, mais cómpre indicarmos que aparecen de forma minoritaria:

*Este medio de comunicación destaca en titular que “ A Leo Messi **vanlle a dar** paus por todos os lados” (ANT 1402, 8).

*Quen llo **ía a dicir**: O Pontevedra di practicamente adeus ó seu soño de ascenso ó caer en Tajonar no último minuto da prolongación (GH 2511, 25).

*O deputado Mario Mingo asegurou que ten carencias e que o aforro pretendido non se **vai a alcanzar** (GH 2507, 15).

No tocante ás perífrases *ter de* + infinitivo e *ter que* + infinitivo encontrámonos novamente con diferentes opinións entre os estudosos. En canto Freixeiro Mato (2006a: 466) e Costa Casas / González Refoxo / Morán Fraga / Rábade Castiñeira (1988:226) indican que se trata de formas que asumen os mesmos valores, Hermida Gulías (2004a:145) matiza que a primeira forma “é de cumprimento obrigatorio”. A presión do español sobre o galego pode explicar que a perífrase *ter de* + infinitivo teña un uso minoritario na actualidade, por non existir esta fórmula na lingua teito. Neste sentido, a linguaxe xornalística non é allea a estas interferencias e reflicte a situación actual, pois a presenza desta perífrase é nula nos xornais analizados e, por tanto, só documentamos exemplos da forma *ter que* + infinito:

O galego **ten que estar** en todos os medios de comunicación, non só nos públicos (ANT 1403, 1).

Moitos faranse obxectores ao decreto e o Goberno **terá que decidir** entre incomodar os docentes ou contentarse cunha aplicación parcial do decreto (ANT 1402, 7).

Non obstante, tivo unha forte presenza en textos literarios do século XIX e de comezos do XX. A este respecto, Freixeiro Mato (2006a:466) afirma que “o seu uso debeu ser moi alto en tempos pasados, pois así nolo demostra a presenza frecuente en textos decimonónicos de extracción popular [...]. Neste século ten a súa maior vitalidade nos textos literarios”, como podemos ver nos seguintes estratos recollidos polo antecitado autor:

Bóveda **terá de ser**, nun mañán próisimo ou lonxano, a bandeira da nosa Redención (Castelao, *Sempre en Galiza* 431).

Con fariña e con forraxe

Teño de facerche un traxe (Crecente Vega, *Codeseira* 14)

No entanto, non só as gramáticas máis actuais reflicten acerca desta perífrase, senón que xa Saco Arce (1868:180-181) explica na súa gramática que a estrutura con *de* como nexa só é válida en canto se utilizar na primeira persoa do presente indicativo. So-

bre este particular, comprobamos que no Cancioneiro de Pérez Ballesteros (1979) os exemplos achados correspóndense cos usos sinalados por Saco Arce:

Aquí me **teño d'estar**

Por dar gusto á meus señores;

Aquí **teño de cantar**

Os mandamientos de froes. (P. Ballesteros, *Cancionero popular gallego* II, 70).

Contrariamente, tamén se ten utilizado unha estrutura propia da variante lusitana *ter a* + infinitivo, sobre todo desde ámbitos reintegracionistas, mais tamén no padrón do portugués europeo é discutíbel que esta construción sexa correcta como se pode comprobar en Silvas Filho (1995:22). Non obstante, na prensa galega atestamos as seguintes mostras:

*Os representantes de Queremos Galego subliñaron que o concepto de "plurilingüismo" [...] "nada ten a ver co uso "espurio" que do mesmo fai o goberno da Xunta (GH 2508, 37).

*Desde a Consellaría de Educación parece que non **teñen** cousas mellores **a facer** que encargar relatorios sobre a actividade desta plataforma cidadá (GH 2511, 6).

Do mesmo modo, existe certa confusión entre a perífrase modal obrigatoria *deber* + infinitivo e a modal de posibilidade *deber de* + infinitivo, aínda que esta xa vén avalada por moitas das gramáticas galegas, dado que estes usos cruzados xa se atestan desde a lingua medieval. Freixeiro Mato (2006a:469-470) afirma que, se ben que a obrigatoria non debería levar a preposición *de*, en moitas ocasións se empregan indistintamente. Porén, nun rexistro de lingua culto téndese a manter esta diferenciación. Consecuentemente, nos textos xornalísticos costuman empregarse de modo correcto, mais tamén se atestan casos en que os valores das perífrases se presentan cruzados:

Sen dúbidas son os que acusan a Bárcenas e os demais implicados no Gúrtel os que **deben probar** os presuntos delitos que a cada un se lle imputan (ANT 1402, 8).

***Debe de haber** unha solución, pero esa non vén porque se modifique a Lei do solo á medida das barbaridades existentes (GH 2507, 7).

*Non imos tratar aquí cuestións como a suficiencia xa que, en esencia, trata sobre cal **debe de ser** a dimensión do sector público e iso ten moito substrato ideolóxico (ANT 1402, 17).

Non obstante, se consultamos algúns números d' *A Nosa Terra*¹⁰ de comezos do século XX comprobaremos que estas perífrases, que agora teñen un uso minoritario, cruzado, ou mesmo nulo, eran formas verbais plenamente integradas na praxe diaria dos galegos e das galegas que colaboraban no xornal. Neste sentido, é evidente que a situación de “normalidade” canto ao uso oral da lingua era maior da que se atesta na actualidade. Por tanto, non podemos obviar a interferencia do español para explicarmos algunhas destas mudanzas no modelo de lingua, pois en moitos casos este idioma orientou a escolla ou a preferencia por determinadas construcións con relación a outras homólogas:

Témola que libertar, témola que facer xurdir ceibe e creadora (ANT 123,4 [15/07/1920]).

Dá comenzo a época chamada Reconquista: séculos enteiros **volto** a **loitar** Hespaña (ANT 216, 4 [20/08/1920]).

Se Alemania **debe pagar** ou deixar de pagar-os gastos das conferencias (ANT 216, 6 [20/08/1920]).

Emporiso **tería de ll'aumentar** o concello cruñés a cativa pensión que ven otorgándolle (ANT 216, 6 [20/08/1920]).

En ocasións, utilízanse estruturas que, seguíndomos as indicacións das gramáticas, serían pouco acaídas. As seguintes mostradas con infinitivo flexionado son un claro exemplo de erros debidos á hipercorrección:

*Cando **volleu a se xunguiren** a outra dominación estranxeira (ANT 216, 4 [20/08/1920]).

***Terán de seren** outros catedráticos galegos (ANT 216, 2 [20/08/1920]).

No relativo aos usos verbais, detectamos tamén na linguaxe xornalística un uso abusivo do xerundio nos textos galegos, en que, existe certa tendencia a utilizalo cun valor especificativo¹¹ e

¹⁰ Cómpre indicarmos que só podemos facer unha análise diacrónica comparativa para o caso deste xornal, pois *Galicia Hoxe* é de recente creación e non permite esta pesquisa.

¹¹ Con este valor é frecuentemente utilizado na linguaxe xurídica e administrativa, até o punto de que entre algúns estudosos é denominado como o xe-

a prolongar a noción de simultaneidade a tempos verbais que non lle corresponden e que indican anterioridade e posterioridade:

*Recluíuse co seu fillo en Forte Vermello, na beira esquerda do río Yamuna, e construíu fronte a el o monumento, **enterrando** no Mausoleo a súa amante, fiel compañeira e esposa (GH 2511, 5).

*Foi fundado no 1988 da fusión do Partido Social Demócrata e o Partido Liberal, aínda que xa tiñan unha alianza electoral dende o 1983 **actuando** como coalición e non como partido (ANT 1403, 14).

Este uso abusivo do xerundio resta estilo aos textos xa que, como sabemos, no galego contamos coa estrutura *a + infinitivo*, tamén chamada infinitivo xerundial que, na maioría dos casos, é equivalente á primeira e que, ademais, é típica do noso sistema lingüístico. “Na actualidade parece ser un trazo morfosintáctico en progresión tanto na lingua escrita como na oral, cando menos nos ámbitos cultos e galeguizados da sociedade” (Freixeiro Mato 2009:92) e isto tamén se reflicte na prensa galega, onde nalgúns textos xa se detecta unha forte presenza desta estrutura, a alternar co xerundio, tamén moi frecuente, debido, en parte, á presión do español, que só posúe esta última construción. Porén, o español “non conseguiu deter a expansión do fenómeno [como si aconteceu noutras ocasións], talvez polo prestixio literario alcanzado” (Freixeiro Mato 2009:92):

Schwartz cita a Silvio Rodríguez, quen afirmou que Cuba “**está á pedir** unha revisión dun feixe de cousas” (ANT 1402, 8).

A consecuencia é que os subordinados de Hernández **seguen contratando** á empresa en relación coa cal o conselleiro pode ser condenado (ANT 1403, 5).

Case 2400 persoas máis **están a agardar** por unha intervención, producíndose un incremento indesexable por primeira vez en cinco anos (GH 2511, 5).

rundio do DOG, por ser habitual a súa aparición neste boletín. Para obter máis información sobre estes usos pouco acaídos do xerundio, cfr. Sanmartín Rei (2006) e Freixeiro (2006a, 2009).

Cando algo **está sendo** investigado polo poder xudicial dos partidos o que teñen é que facilitar a investigación ao máximo (ANT 1403, 2).

3.1.4. *Nexos e marcadores discursivos*

Ao longo deste traballo reiteramos que a sintaxe é a disciplina gramatical en que a variación non se ve como un trazo negativo, senón moi ao contrario, dado que ofrece posibilidades estilísticas e expresivas que permiten axilizar os textos e outorgárenlles maior dinamismo. Neste sentido, a tipoloxía nexual parece actuar de maneira oposta a este ideal variacionista pois, en base ao noso corpus, reparamos en que existen certos nexos que aparecen con moita frecuencia, mesmo de forma abusiva, en canto outros, semanticamente equivalentes, teñen un uso minoritario ou nulo. Tamén cómpre sinalarmos que logo dun período de varios anos desde a última modificación das *Normas ortográficas e morfolóxicas do idioma galego* (RAG / ILG 2003), continúan a se utilizar conxuncións que foron eliminadas por seren espurias:

*Aquí, **non embargante**, o efecto plástico resulta frustrante por converterse tan só nun mero pase de diapositivas (ANT 1402, 31).

***Sen embargo**, os xéneros que representan non correron a mesma sorte (ANT 1402 26).

*Na provincia de Pontevedra, tan só o concello de Dozón carece dunha oficina de Caixanova, **non embargante** a implantación de Caixa Galicia fai que 30 concellos dispoñan de oficinas das dúas entidades (ANT 1402, 9).

*Sabido é, **en cambio**, que a maioría da información que chega a nós procede de corporacións, boa parte delas americanas, cuxo capital se concentra en poucas mans (ANT 1406, 3).

Tratarmos todas as conxuncións que actúan como nexos superaría as expectativas deste estudo e, xa que logo, centrarémonos naquelas que consideramos significativas no sentido de indicaren cara a onde se orientan os usos sintácticos do galego hoxe en día. Nesta liña, tórnase preciso sinalarmos que na actualidade se está a empregar de forma abusiva a conxunción *pero*, e en menor medida os nexos **sen embargo*, *en cambio* e **nembargantes* como conectores adversativos. Polo contrario,

marcadores plenamente galegos como *porén*, *mais*, *no entanto* ou *non obstante* contan cun escaso uso. Esta situación tamén é a que encontramos na prensa escrita en galego, onde nun mesmo texto se utilizan reiteradamente as primeiras conxuncións en lugar de acudir a nexos semanticamente equivalentes como os sinalados:

Este traballo sería seguido por O novo mundo. Relatos de anticipación, incabado, **pero** que serviría de ponte [...] (ANT 1404, 33).

Establecidas de maneira consensuada nun ámbito político con elementos dos antigos réximes ditatoriais, **mais** sempre acabaron caendo por unha razoábel actuación posterior do poder xudicial (GH 2507, 5).

Pero o máis grave, ao meu ver, son as recentes palabras do Papa en Malta (ANT 1403, 14).

Mentres que algúns estudosos e gramáticos consideran as dúas formas, *mais* e *pero*, plenamente galegas, outros matizan estas afirmacións. Sobre esta cuestión, Freixeiro Mato (2009:118) sinala que “a explicación máis acaída que se pode achar para o predominio actual de *pero* é o feito de este ser o marcador máis utilizado en castelán, para alén doutras explicacións que tamén poderían lexitimar a forma en galego, mais se callar non o seu uso esmagador na actualidade”. Unha situación similar é a que se dá para o caso de nexos como *ademais* que conta cunha frecuencia de uso moito maior do que fórmulas equivalentes como *alén* ou *para alén de*, que aparecen nos xornais galegos de forma esporádica e cuxo uso alternativo serve para non caer nos repeticións cando estamos a conectar unhas ideas con outras ao longo do texto. Nesta liña, tamén se abusa en exceso dos nexos *así mesmo* e *así como* cun valor da adición. A respecto destes usos, as gramáticas nin sempre concordan nas súas argumentacións. Así, Hermida Gulías (2004a:205) explica que a pesar de presentar un valor de coordinación esta locución non debe empregarse como equivalente de *e*. Polo contrario, Álvarez / Xove (2002:654) sinalan que “como nexos coordinantes copulativos tamén funciona *así como*”, en canto para outros autores existe a sospeita de estarmos ante posíbeis castelanismos, dado que non se achán na variedade lusitana que, segundo Freixeiro Mato (2009:23) “é o

espello que nos ha confirmar en moitos casos o que é ou non é galego”:

Por outra banda, **ademais** de rexeitar o texto do Decreto (ANT 1402, 6).

Así mesmo, a coeducación tenta que cada individuo acepte e recoñeza a súa identidade sexual (GH 2507, 6).

Como explica Gemma Sesar, responsábel da editora, **ademais** de recuperar a obra dun dos nosos debuxantes destacados [...] (ANT 1404, 33).

A Cracovia conseguiron chegar tamén os presidentes de Alemaña, Ucraína e a República Checa [...], **así como** o presidente do Parlamento Europeo (GH 2511, 18).

Cómpre termos en conta que se trata de nexos (*ademais, así como* e *así mesmo*) que contan cunha alta frecuencia de aparición nos textos en lingua española e que estoutro idioma pode ter influído no uso predominante que estes nexos teñen na lingua galega actual. É importante repararmos en que as orientacións que segue a sintaxe do galego canto aos nexos, e non só, está a restrinxir a variedade que existe de partida a aquelas formas coincidentes co español. Isto supón unha limitación expresiva e estilística, canto que reduce a posibilidade de variación e empobrece os nosos textos, alén de insistir no proceso de hibridación do galego e de confluencia co español. É por este motivo por que algúns gramáticos deciden prescribir determinados usos ou discriminaren positivamente unha forma sobre outras que non se encontran nunha situación de desigualdade ou mesmo de marginalidade a respecto do uso.

Contrariamente ao caso anterior, é no terreo dos nexos comparativos onde achamos diversas formas de construírmos cláusulas, o que nalgúns casos non supón riqueza canto que posibilita a variación, senón confusión ante a falta dun criterio claro que estableza os usos respectivos de cada nexo e que simplifique as regras, pois a proliferación de usos optativos provoca en ocasións ambigüidades ou erros de construción. Canto aos segundos nexos das comparativas, “as conxuncións *coma* e *ca* son de uso obrigado cando seguidas dos pronomes persoais tónicos [...]; no resto dos casos utilízase *como* e *que/do que*, respec-

tivamente” (Freixeiro Mato 2006a:592). Este estudoso considera mais recomendábel para un modelo de lingua coidada a utilización de *como* e de *que* para tratar de evitar as contraccións desta conxunción co artigo na lingua escrita, en canto Álvarez / Xove (2002:664) afirman o seguinte:

Como conxunción comparativa de igualdade, *como* está en distribución complementaria co *coma*: *como* é a única que introduce oracións modotemporais que non están precedidas doutro nexos, pero ademais pode introducir calquera tipo de unidade (salvo unha FN que teña como N un pronome persoal, en que cómpre usar *coma*); *coma*, pola contra, recoméndase en tódolos casos en que non é obrigado *como*, mesmo cando se combina con outro nexos (*coma se, coma quen, coma que, coma onde, coma cando...*).

Vemos que, aínda a coincidiren nos usos que se establecen como obrigatorios, as recomendacións que uns e outros realizan oriéntanse de modo contrario e isto pode ocasionar certos problemas. Sobre o uso destas estruturas comparativas na prensa en galego, é necesario repararmos en que na maioría dos casos se documenta emprego correcto dos usos que se prescriben como verifican os seguintes exemplos:

Un non pode **máis que** renderse e deixarse levar polo seu aire mariño e salgado, recoñecendo as súas calidades (ANT 1402, 39)

“Fixemos **máis do que** se fixo nunca ante un rumor de filtración”, aseverou a directora xeral (GH 2508, 16).

Con ela viña dicir: “Quero ser un labrego **coma vós**; estou orgulloso de ter calos nas mans e de traballar na terra” (ANT 1404, 35).

Porén, no tocante aos usos que se recomentan, é preciso sinalarmos que existe unha preferencia polas formas sinaladas en Álvarez / Xove (2002:664). Xa Freixeiro Mato (2006a:593) aludía á alta frecuencia de emprego da forma *coma* tanto na oralidade como na literatura, e argumenta que estes usos foron “sen dúbida privilexiados na escrita por diferencialismo”:

Os gobernantes non teñen mellor afán que encargar aos funcionarios que elaboren relatorios **coma** estes? (GH 2511, 6).

En Grecia, a especulación inmobiliaria quedou no proceso previo das espectaculares queimas na costa e nas cidades pero a súa situación institucional é **peor ca** a española (ANT 1403, 16).

Non o pode exercer quen ao remate coñece un idioma **mellor ca** outros, porque loxicamente usará o que domine máis (ANT 1403, 3).

As mulleres asasinadas a mans das súas parellas ou ex parellas en 2010 ascenden a 21, nove **máis ca** no mesmo período de 2009 (GH 2508, 14).

Canto aos pronomes relativos, é preciso repararmos na grande cantidade de unidades con que contamos pois o seu paradigma está constituído por fórmulas como as seguintes: *que, o que, o cal, quen, canto, cando, onde, como* e *cuxo*, este último empregado en contextos formais ou coidados de uso da lingua. Os pronomes relativos introducen cláusulas que realizan unha función dentro da principal e os mesmos pronomes desenvolven unha función. Para isto deben ir precedidos dunha preposición, excepto se funcionaren como suxeito ou como CD da subordinada. É frecuente que a preposición vaia acompañada dun artigo que concorda co antecedente en xénero e número, uso motivado, probablemente, por analoxía cos contextos en que o relativo non ten un antecedente expreso, onde a presenza do artigo é obrigatoria. Parece, pois, necesario, eliminarmos o artigo naqueles contextos en que o relativo vai inmediatamente despois do seu antecedente, xa que o seu uso é redundante. Con todo, tamén se documentan formas sen pleonasma, sobre as que Álvarez / Xove (2002:576) afirman que “nun estilo coidado, deberíase por freo á tendencia actual a substituír *que* por *o(s) que /a(s) que* tras calquera preposición”:

*Vitoriano Taibo, **ao que** se vencella un importante premio de poesía, e tamén a revista e programa estable de tertulias (ANT 1402, 28).

A nova lei definirá os dereitos dos practicantes doutras confesións, como musulmáns e xudeus, **para quen** os seus días festivos son os venres e o sábado, respectivamente (GH 2511, 13).

Transcorreu a historia deste xornal, que enumeran os 26 directores **con que** contou e que fan a descrición de don Feliciano Barrera (GH 2506, 46).

Subscribiron un contrato marco para establecer o procedemento, calendario e restantes termos **en que** executarán a integración do negocio (GH 2508, 46).

*Asinou en 2004 as adxudicacións a Hispánica **nas que** o Consello de Contas describe graves irregularidades (ANT 1403, 2).

Nalgunhas ocasións documéntanse formas en que se elide incorrectamente a preposición cando as subordinadas funcionan como complemento circunstancial. Nestas situacións non hai posibilidade de optarmos por unha ou outra xa que nas gramáticas non se recolle esta última como opción válida e, xa que logo, deberemos utilizar a construción con preposición:

*Xa non é así: nos comedores escolares de Galicia hai días [*en*] que os nenos andan mantidos a base de bocatas (GH 2511, 5).

Tamén é frecuente na prensa galega a utilización do relativo *cal*, máis propio dun modelo de lingua coidada e pouco frecuente na oralidade, non sendo nun contexto formal. Hermida Gulías (2004a:96) establece para este nexos as mesmas condicións de uso que as sinaladas para *que*, e determina como obrigatorios os casos en que “depende de preposicións, especialmente de varias sílabas [...] ou cando estas levan un determinante antecedendoas”. No entanto, é moi habitual a utilización de *que* aínda a depender de preposicións. Tamén documentamos un uso excesivo deste pronome, en contextos en que se prefire *que*, ou ben noutros en que a súa inclusión non só non achega ningún significado, senón que complica a estrutura da cláusula:

Envioulle unha carta á Comisión Europea [...] **na cal** pedía que se discutan os termos da axuda exposta por eses organismos (GH 2508, 26).

O Vaticano cambiou as regras sobre o procedemento que cómpre seguir nos casos de curas pederastas e segundo **as cales** estes pasaban a ser competencia (GH 2511, 13).

Asistiu onte e hoxe continuará en Bruxelas ao 84 pleno do Comité da Rexión da Unión Europea, **no cal** se examina, entre outros puntos [...] (GH 2507, 19).

Noutras ocasións, porén, a utilización deste relativo é estritamente necesaria, porque non pode ser substituído por unha estrutura con *que* ou porque se prefire o emprego de *cal* como fica demostrado no seguinte exemplo:

O 6 de novembro visita Santiago o xefe do club, **o cal** dará lugar a unha presenza de efebófilos nas rúas maior da habitual (ANT 1402, 5).

A respecto do pronome relativo *cuxo*, convén repararmos en que se trata dun nexo propio dun modelo de lingua culta, fundamentalmente escrita, e que, por tanto, non se rexistra na lingua popular de forma habitual. Trátase dun pronome dunha grande rendibilidade naqueles contextos en que se emprega un modelo lingüístico formal, pois serve para evitarmos paráfrases, de aí que o achemos con frecuencia nos textos escritos dos xornais:

Os produtores lácteos foron convocados pola Asociación Galega de Cooperativas [...], **cuxos** representantes despregaron nestes establecementos [...] (GH 2508, 10).

Marca trala que xurdiron novos compatriotas **cuxas** obras adscribíranse dalgún xeito ás deles dous (ANT 1402, 31).

O aforro é dos galegos e o importante é que o país conte cunha entidade forte e competitiva de **cuxas** sinerxías se beneficiarán precisamente esas urbes (ANT 1405, 6).

Sabido é, en cambio, que a maioría da información que chega a nós procede de corporacións, boa parte delas americanas, **cuxo** capital se concentra en poucas mans (ANT 1406, 3).

Algúns estudosos como Hermida Gulías (2004a:97) e Álvarez / Xove (2002:590) afirman que se trata dun relativo antigo, desaparecido na lingua moderna e que existen outras posibilidades de construción sen ter que acudirnos a este pronome. Non obstante, Freixeiro Mato (2006a:236) considera este relativo unha “forma totalmente lexítima e inclusive necesaria nalgúns contextos, sobre todo na precisa linguaxe xurídica e burocrática”, xa que permite evitar a utilización de circunloquios e paráfrases, que como acontecía no caso de *cal*, alteran a orde habitual das cláusulas e dificultan a súa lectura. Na última revisión das *Normas* en 2003 foi incluído este relativo como propio da lingua culta moderna. Esta inclusión axudará para evitar que se produza na prensa galega enunciados como os seguintes:

Os representantes dos traballadores da conserveira Bernardo Alfageme reuniranse mañá [...] para abordar o futuro da empresa, **na compra do cal** hai varias compañías interesadas (GH 2507, 8).

O certame está aberto a escolares non universitarios [...] de toda a comunidade galega e o prazo de presentación de traballos, - **a temática da cal** é libre- finalizará o próximo días 15 de maio (GH 2507, 37).

A pesar de que non se trata dun relativo, faise necesario repararmos neste punto na utilización errada do pronome identificador *mesmo* como pronome deíctico que remite, como os pronomes relativos, para un antecedente no texto. Trátase dun uso que, segundo os manuais e as gramáticas, debe substituírse polas formas correspondentes dos demostrativos e dos posesivos. Con todo, observamos que se trata dun fenómeno de aparición frecuente na linguaxe xornalística, e os medios analizados non constitúen ningunha excepción ao respecto:

*A **retirada do Plan de Ordenación do Litoral** (POL) para iniciar unha relación nova **do mesmo** que se axuste á “ realidade galega, estea ben ideado [...] (GH 2511,8).

*Os analistas inciden en que os cambios centraranse no aumento da importancia do impacto social sobre as **decisións comunitarias** e na descentralización **das mesmas** (ANT 1405, 6).

3.2. A concordancia e os clíticos

Existen na linguaxe empregada polos medios de comunicación galegos exemplos en que se documenta a falta de concordancia de dous ou máis constituíntes clausais, isto é, onde non achamos as características gramaticais comúns, nomeadamente de xénero e de número, que as normas sintácticas establecen como obrigatorias. Xa nos referimos no apartado anterior á concordancia temporal, tamén denominada *consecutio temporum*, para o caso de verbos que aparecen como correlativos nunha cláusula. Porén, tamén ten de existir concordancia gramatical entre o adxectivo e/ou o artigo co substantivo que acompañar, isto é, no ámbito da frase nominal. Igualmente, no ámbito da cláusula, o suxeito concorda en número e persoa co núcleo do predicado. Con todo, Freixeiro Mato (2006a:680) afirma que “do punto de vista estilístico-expresivo podemos falar de concordancia por atracción, concordancia *ad sensum* e concordancia afectiva”, que constituirían desvíos provocados por unha maior expresividade. O antedito autor engloba estes fenómenos dentro da “concordancia estilística”. No corpus analizado para este estudo achamos moitos casos de concordancia *ad sensum* cando

aparecen nomes colectivos ou estruturas partitivas do tipo *a maioría, unha serie, unha parella, un grupo, unha clase, un número*, entre outras:

Moito máis listos e sensibles son no Vaticano que só tardaron corenta anos en recoñecer que **o cuarteto** de Liverpool **compuxeron** temas fermosos (GH 2508, 5).

A **comisión** de afectados da depuradora do Lagares en Vigo **presentaron** onte (GH 2508, 7).

A inmensa **maioría** da cidadanía catalá [...] **entenderían** como unha provocación innecesaria (ANT 1403, 5).

Iso foi o que **fixeron**, hai agora dez anos, un **grupo** de mulleres e homes no Val Miñor (ANT 1403, 28).

Con moita menor frecuencia, encontramos casos de concordancia por atracción, en que en contextos con suxeito múltiplo o verbo ou o adxectivo concordan só co termo máis próximo; e de concordancia afectiva, que provoca o emprego da primeira persoa do plural cando nun substantivo ou nun pronome se inclúe o propio locutor. É moi frecuente co substantivo *xente*. Do mesmo modo, encontramos faltas de concordancia que non responden a ningún destes tipos:

*Mais **as raíces** deste descontento coa modernidade **vén** de máis atrás (ANT 1402, 20).

Malia a ser sometidos a uns mesmos estímulos **homes e mulleres reaccionamos** dun xeito diferente (GH 2507, 6).

A **xente** é moi xenerosa, **consideran** moito o traballo persoal que se fai (GH 2511, 29).

Pódense chegar a empregar en ámbitos como pode ser o académico e deste xeito chegar e **motivarnos a moitos dos rapaces**. [...] Que percepción **tedes os mozos**? (GH 2507, 20).

Canto á falta de concordancia no ámbito da frase nominal, temos que tratar con cautela os casos que se achan nos textos examinados, xa que a hipótese máis probábel parece ser o desleixo dos escritores e dos xornalistas. Nesta liña, recomendamos unha revisión atenta por parte dos autores, se ben que somos conscientes da presión temporal a que se vén sometidos os xornalistas no momento de redixiren os textos. Por tanto, trataríase de erros tipográficos, mais do que propiamente de desviacións a respecto da concordancia gramatical:

*Sobre os pagos en negro **da eleccións** Negreira di que el traballaba daquela nun medio privado (ANT 1402, 3).

*Os sinais de **alarmas das economía mundial** saltaron. **Todas os radares** orientáronse cara ao leste (ANT 1403, 15).

*Que non aprobou o exame de improvisación e frescura cando traballaba **nesa mesmo labor** na andaina de CQC en laSexta (GH 2507).

***O último datos** dispoñible en Galicia corresponde ó ano 2007 (GH 2506, 38).

Porén, o fenómeno da concordancia non só se dá entre o verbo e o suxeito ou entre o adxectivo e o substantivo que modifica, senón que tamén aparece nalgúns casos entre o relativo e o seu antecedente. Neste sentido, tamén existen desviacións na prensa en galego canto aos usos do relativo *quen*, pois en ocasións aparece con marcas de número pleonásticas para marcar a concordancia co seu antecedente. Na prensa escrita non documentamos ningún caso, mais se botarmos unha ollada á edición dixital *d'A Nosa Terra*, isto é, *A Nosa Terra Diario* (ANTD) achamos os seguintes exemplos:

*Os galegos somos **quenes** menos tempo pasamos ante o televisor (ANTD 06.02.2008 / 11:26).

*Quintana di que serán os xuíces **quenes** dictaminen as responsabilidades do PP (ANTD 30.01.2008/ 14:13).

*Un estudo conclúe ademais que os galegos son **quenes** menos aprecian os valores das súas nais (ANTD 29.01.2008/ 09:29).

As marcas gramaticais de xénero, número e persoa non son os únicos mecanismos que permiten marcarmos relacións entre os constituíntes. Segundo Cidrás (1992:46-48) existen, para alén da concordancia *stricto sensu*, a marca de caso e a orde de palabras, que tamén serven para asignaren funcións sintácticas. Para este autor a concordancia non ten como función primaria marcar as funcións ou as relacións sintácticas, senón que “a marca de caso vén ser, por tanto, o único dos procedementos vistos que garante a determinación inequívoca das relacións sintácticas, i.e., a univocidade na marcaxe de relacións entre os elementos da predicación”. A este respecto, Freixeiro Mato (2006a:680) afirma que a concordancia, sendo un feito gramatical establecido na lingua máis como cuestión de uso e tradición do que por lóxica ou na-

tureza (hai linguas onde non hai concordancia e outras con ela moi reducida), é tamén un feito estilístico moitas veces redundante e rebelde á sistematización.

Neste sentido, a marca de plural no relativo invariábel *quen* ou mesmo a presenza do artigo nas construcións relativas con *que* precedidas de preposicións non son senón estruturas redundantes sen máis significado do que o puramente estilístico ou expresivo que reforzan a relación entre dous ou máis constituíntes próximos. En relación con isto, destacan tamén as estruturas con redobro de clítico, que serven para indicaren a concordancia entre o verbo e os seus complementos e que, por tanto, máis do que marcaren unha función sintáctica, constitúen un mecanismo de cohesión no ámbito da cláusula. Sánchez Rei (2009:286) afirma que este tipo de construcións son, na actualidade, moi habituais na lingua galega e, xa que logo, aquelas onde non aparece o pronome contan cunha menor incidencia. Con todo, nos medios de comunicación tamén se detectan, para alén das estruturas pleonásticas, usos en que non aparece o clítico redobrado:

Crúzanse de novo na viaxe fantástica de Alicia, quen se propón poñerlle fin **ó reinado de terror** da Raíña Vermella (GH 2508, 39).

Explicar **a ningún** que é, poeticamente falando, Xosé María Álvarez Caccamo é angueira que non procede (ANT 1403, 28).

Daquela todos os actos electorais encargábanse **a Francisco Correa**, hoxe compañeiro na cadea (ANT 1402, 2).

Freixeiro Mato (2006a:133) explica que “de a función de CI estar desempeñada por unha frase nominal con realización lexical precedida da preposición *a*, o galego tende a usar pleonasticamente tamén o clítico como marca de función”. No entanto, outros estudosos como Varela Barreiro (1997:331) non admiten como gramaticais as construcións en que non apareza o clítico, dado que afirman que o galego presenta unha acusada tendencia que exige a presenza desa marca funcional, ao tempo que afirman que este uso contrasta co da lingua portuguesa onde a situación é a inversa. Nesta liña, afirma que o portugués é, a diferenza do galego, unha “lingua máis flexible nisto e non

esixe –ou esixe con moita menos forza– a presenza do CI clítico”. Isto é, o habitual e normativo é a ausencia do pronome, mentres que a súa presenza se atesta nalgunhas variedades de portugués. Nestes casos outórganlle un carácter enfático e constitúen formas propias de rexistros populares, dialectais ou coloquiais. Tamén Hermida Gulías (2004a:81-82) explica que a tendencia á presenza do pronome de dativo é clara e que “a extensión desta construción fai que a ausencia do pronome nos textos escritos provoque estrañeza [...]. Neste caso, a recomendación é a repetición do pronome”. Con todo, os exemplos que manexamos demostran que, cando menos nos medios de comunicación escritos comezan a ser habituais os usos con ausencia do clítico, aínda séndomos conscientes de que a forma maioritaria presenta redobro.

Sánchez Rei (2009:288-289), consciente da validez de ambas as posibilidades no galego, posiciónase a favor do potenciamento das construcións sen pleonasma en consonancia coas preferencias do portugués e doutras linguas románicas en todos os casos en que non se altere a orde habitual da cláusula. Igualmente, limita o uso de estruturas con redobro de clítico aos casos obrigatorios, isto é, cando na cláusula aparecieren pronomes tónicos oblicuos e determinados cuantificadores ou cando se aplican procedementos de topicalización:

A Irago, que xunto con Daniel Anido, foi condenado a un ano e nove meses de prisión por desvelar [...] chóvenlle os premios (GH 2508, 45).

A profesión entendeu que a condena **nos** afecta **a nós** pero pon en dúbida as garantías da liberdade (GH 2508, 45).

Grazas a ese cursiño acelerado de procedemento e manipulación xudicial que esta historia **nos** imparte **a todos**, xa teñen seguidores os inquisidores da prevaricación (GH 2511,4).

Os clíticos son pronomes átonos que funcionan como morfemas do verbo sinalando a función de acusativo ou dativo da frase nominal a que acompañan, isto é, establecen a relación entre o verbo e os seus complementos. Existen, consecuentemente, pronomes de acusativo que marcan, como norma xeral, a presenza

dun complemento directo, mais tamén dun atributo ou predicativo; e clíticos de dativo que ou ben acompañan ou ben substitúen un complemento indirecto. Con todo, as gramáticas recollen casos en que se produce un conflito entre estas dúas funcións. Noutras palabras, existen construcións no galego que admiten tanto formas de acusativo como de dativo, mais, en ocasións, utilízase o pronome de dativo cando corresponde o de acusativo. Na prensa galega achamos casos de conflito onde a presenza do dativo en lugar do acusativo só pode explicarse por influencia do español, lingua en que as estruturas con leísmo son xa tan frecuentes que a propia norma establece as dúas formas como válidas. Isto é, o que provoca esta confusión é a translación literal das estruturas sintácticas do español para o galego:

*Preguntado polas razóns que o levaron a enrolarse na organización, asociouno coas imaxes de masacres en Bosnia [...] que vía por televisión e que **lle** levaron a abandonar a súa familia (GH 2507, 27).

*Agora sitúase a corenta puntos dos cataláns, que lideran a clasificación e Primeira e goleáron**lle** este mércores (3-0) (GH 2508, 29).

Non obstante, tamén documentamos exemplos en que algúns verbos posibilitan a presenza tanto do clítico de acusativo como de dativo:

O bloqueo do espazo aéreo na maioría dos países do norte de Europa, pola nube de cinza expulsada por un volcán islandés, obrigou o seu avión a facer escala en Lisboa. O atraso obrigou**lle** a cancelar a súa asistencia hoxe en Cracovia (GH 2511, 12).

Sobre os pronomes reflexivos, Freixeiro Mato (2006a:156) sinala que existen “diferentes comportamentos dos verbos canto ao seu aparecemento en construcións pronominais con formas clíticas de reflexividade ou non, con diferentes resultados de natureza semántica, sintáctica ou expresiva”. Con todo, documentamos nos medios de comunicación analizados casos en que o pronome reflexivo se emprega, ás veces, con verbos que non admiten este tipo de construción (con verbos intransitivos e transitivos) ou naqueles contextos en que se prefere a non reflexiva:

*Jaime Alguersuari [...] chegara a ir en quinta posición, tocouse co Hipania do indio Karum Chandhok [...] (GH 2511, 23).

*O presidente foise a Narón anunciando que será efectivo entre 2010 e 2014, cun ano de atraso e unha vixencia que supera o seu mandato (GH 2511, 2).

*O Málaga complicouse a súa permanencia en Primeira, tras empatar (0-0) co Valladolid (GH 2511, 24).

Polo contrario, Hermida Gulías (2004b:85) tamén documenta a ausencia do pronome con verbos reflexivos (**Acabou de vestir e baixou* no canto de *Acabou de se vestir e baixou*). Non se trata nestes exemplos de desviacións por diferencialismo, senón que se producen por un exceso de corrección que leva a elidir o reflexivo en contextos onde a súa presenza é obrigada:

*No que vai de semana detectáronse no interior do volcán 1216 sismos e deles un total de 68 estiveron relacionados con fracturamento de rocha. Por iso, decidiu[se] elevar a nivel amarelo (precaución) a alerta na zona (GH 2507,18).

Por outra parte, a posición non marcada dos pronomes átonos en galego é a enclítica, isto é, a posverbal, mais en determinados contextos o pronome pode aparecer antes do verbo, cal oracións subordinadas, enunciados negativos, topicalizacións, interrogativas directas etc. Neste sentido, e con relación á tipoloxía clausal que examinamos no inicio deste estudo, a próclise dáse con máis frecuencia en cláusulas subordinadas, en canto a énclice aparece de forma habitual como posición espontánea nos enunciados simples.

No ano 2008 dous cadetes suicidáronse nas súas propias instalacións (GH 2511, 3).

Intercambiar produtos na rede, que son nosos e emprestámoste **llos** a quen nos peta (ANT 1403, 8).

Transmite a sensación **de que** o Goberno de Feijóo **se** converteu por unha parte en analista da realidade no lugar de xestionala (GH 2511, 2).

Que **llo** pregunten a Hugo Chávez e ultimamente a Evo Morales (ANT 1402, 8).

Porén, cando existe unha distancia considerábel entre o nexo subordinante e o clítico, este pode colocarse na posición non condicionada, pois en moitos casos pérdese a relación de subor-

dinación. A pesar de que non se consideran estruturas incorrectas, as indicacións das gramáticas recomentan nestes contextos manter o clítico en posición preverbal. Nos xornais analizados achamos mostras de ambas as construcións:

No curso [...] os encargados da parte teórica **que**, segundo salienta a organización nunha nota de prensa, **se** divide nas seccións Culturas Tradicionais [...] (GH 2511, 28).

Denunciou, para deseguido asegurar **que** co convenio de colaboración que pretende asinar a Xunta coa Deputación e con Barreiros, **se** ratifica a ilegalidade e non se soluciona o problema (GH 2507, 7).

A colocación das formas átonas do pronome persoal constitúe unha das particularidades máis relevantes e complexas do sistema lingüístico galego-portugués (Freixeiro Mato 2006a:165) e, na liña do sinalado anteriormente, costuma ser outro dos ámbitos máis afectados pola influencia do español. Nos medios de comunicación galegos tamén encontramos desviacións¹² canto á colocación dos clíticos e podémolas clasificar do seguinte modo:

a) Próclise en contextos onde se require a posición posverbal:

*Así, nos datos oficiais que se publican na web do Sergas, **se** reflicte **que**, a 31 de marzo de 2010, había 6343 pacientes [...] (GH 2508, 9).

*Os teléfonos ós que debe chamar, entre outras opcións, e ademais a caixa, unha vez pechada coa súa chave especial, **se** poden extraer e poñer a disposición das autoridades pertinentes (GH 2508, 10).

b) hipercorreccións (énclise en lugar de próclise):

¹² Hermida Gulías (2004:91-93) salienta que “os maiores erros nos usos dos pronomes afectan á súa colocación” e establece unha clasificación con todos os exemplos que documentou, en que os erros máis frecuentes se deben á falta de atracción dos nexos subordinantes e das conxuncións. Igualmente, detecta exemplos que non poden explicarse sen termos en conta a presión do español (*O actor, *cheo de satisfacción por tantos aplausos, lle dixo a Serrano...*). Neste sentido, Freixeiro Mato (2009:110) afirma que “tal alteración da posición dos pronomes átonos é máis un efecto da interferencia do castelán e está a constituír un dos factores máis preocupantes de desnaturalización da lingua e un dos índices claros do proceso de descomposición interna que está a sufrir”.

*Feixóo alega que os populares deixaron de traballar coa trama en 1999, pero o sumario proba **que** a relación prolongouse máis anos (ANT 1402, 2).

*Este é un tipo de televisión moi interesante, bonita de facer, **porque** a xente recíbete cos brazos abertos (GH 2506, 45).

*Aínda **que** ese movemento estíbese a producir acompasadamente con Europa nos anos previos (ANT 1402, 22).

Con formas verbais amodotemporais rexidas por preposición ou por un elemento que atraía o pronome, o clítico presenta diversas posibilidades de colocación. A primeira, onde o clítico se sitúa entre o nexo e o verbo, é a máis tradicional pois aparece documentada na lingua desde séculos atrás. Esta construción convive cunha outra possibilidade, actualmente a máis estendida, que consiste na colocación enclítica do pronome. Ambas as opcións veñen recollidas nos estudos gramaticais do galego mais son escasos aqueles que potencian as construcións con próclise. Neste sentido, Freixeiro Mato tanto na súa gramática (2006a:173) como no seu recente libro *Lingua de Calidade* (2009:114) é partidario da discriminación positiva da construción con próclise, en consonancia coa lingua portuguesa. Na mesma liña, Sánchez Rei (2009:283) sostén que non se trata de estruturas arcaicas aínda séndomos conscientes do pouco uso que teñen na actualidade, porque son continuadoras da lingua medieval e porque se potencian, desta maneira, as estruturas tradicionais e, finalmente, porque contribúen para establecermos un modelo de lingua culto e diferenciado do español. Isto non implica que se condenen o resto das opcións, mais cómpre termos en conta que o seu uso case exclusivo na actualidade é consecuencia da presión que exerce o español. No corpus manexado a próclise aparece de forma minoritaria de a compararmos coa frecuencia da estrutura enclítica:

Polo menos seis persoas morreron **ao estrelarse** un avión Airbus 300 de carga logo de abortar unha aterraxe no aeroporto internacional de Monterrey (GH 2507, 18).

Hai que buscala na denominada Revolta dos Tulipáns, na que Bakiev desaloxou do poder as Askar Akaiev (ANT 1402, 15).

Interacción que se foi ampliando coa súa participación en enquisas e na publicación de galerías de fotos enviadas polos propios

lectores, ou dándolles a oportunidade **de se converteren** tamén en reporteiros (GH 2507, 45).

Con 10 anos, en 1887 é mandado a Madrid **para se formar** na ILE, onde exercía de profesor o seu tío Xermán Flórez (ANT 1402, 34).

Os exemplos documentados na literatura galega culta, na lírica popular e na lingua oral permiten afirmarmos que a construción proclítica era empregada con frecuencia. Sobre este particular, Freixeiro Mato (2006a:172) explica que “cando o infinitivo vai rexido por unha preposición, o clítico que funciona como o seu complemento pode ir antes ou despois del [...], se ben que a primeira é a posición máis tradicional, a máis converxente co portugués e tamén a máis marcada literariamente”.

3.3. *A preposición con CD e outros usos preposicionais*

En base ao que levamos analizado, a influencia do español provoca, en ocasións, que se prefiran determinadas estruturas coincidentes con esoutra lingua. Isto non só afecta a colocación dos clíticos mais tamén os cadros predicativos dos verbos galegos, o que implica usos preposicionais incaídos nesta lingua. Non obstante, tamén se detectan desviacións no uso de verbos con complemento preposicional que non responden á interferencia do castelán, senón que se produciron a nivel interno da lingua debido ao seu valor expresivo ou pragmático, como consecuencia do dominio histórico na lingua galega dos ámbitos da oralidade e da coloquialidade (Freixeiro Mato 2009:105).

A respecto do uso da preposición co complemento directo, e de acordo con Sánchez Rei (2009:284), é necesario explicarmos que se ben existen casos específicos onde este leva a marca preposicional *a*, cuxa xustificación deu lugar a varias hipóteses (analogía co CI, fenómeno de orixe castelá etc.), por regra xeral o CD non vai introducido por nexo. A grande presenza deste nexo na lingua hoxe en día non pode explicarse sen termos en conta a influencia do español, onde esta preposición é máis frecuente co CD do que no noso idioma. Por tanto, é a presión

desoutra lingua a que provoca o uso xeneralizado deste nexa no galego hoxe en día. Consecuentemente, este autor avoga pola eliminación de tal marca de enlace en todos aqueles contextos que non supuxeren agramaticalidade e polo mantemento nos casos en que for obrigatorio ou naqueles en que implicar mudanzas de significado.

Nesta liña, Hermida Gulías (2004a:179) explica que o CD costuma ir colocado en posición posverbal e que, por regra xeral, non necesita marca de función. Con todo, repara na posibilidade de se produciren confusións entre o complemento directo e o suxeito, “circunstancia que se pode dar cando aquel leva o trazo máis humano, ou cando algún destes dous argumentos modifican a súa posición máis común: suxeito posposto ou complemento anteposto”. Por tanto, considera necesaria a presenza da preposición para eliminar posíbeis conflitos e ambigüidades semánticas. Nos medios de comunicación impresos existen algúns usos incorrectos da preposición *a* con CD, mais obsérvase unha tendencia clara á eliminación desta marca funcional, o que nos indica unha maior preocupación por conseguir un modelo de lingua coidado e sen interferencias:

O presidente da Xunta chama **todos os galegos** a apoiar o ano Xacobeo (GH 2511, 1).

Cando sucedeu a Cuiña na Consellería de Política Territorial, Feixóo cesou **a todos os vogais** menos a el (ANT 1402, 2).

*O PP mesmo acusara **ao presidente Touriño** de trato de favor (ANT 1403, 5).

Quen degrada **as mulleres** ós traballos máis precarios cos salarios máis diminutos (GH 2507, 5).

Freixeiro Mato (2006a:638) salienta que tamén para este fenómeno “se produciu o paso dunha situación inicial na época medieval en que o galego(-portugués) a non usaba [a preposición] como norma xeral, fronte ao que acontecía en castelán, até a situación actual”. En relación con isto, na lingua literaria do XIX e do XX achamos que o habitual é o uso do CD sen preposición, aínda que o proceso de castelanización provoque tamén frecuentes desvíos. Igualmente, a respecto da estrutura argumental dos verbos se detectan desviacións que afectan o uso da prepo-

sición *a* co CI, seguramente debido a un proceso de hipercorrección por analogía co CD. Isto provocou a elisión da preposición alí onde a súa presenza é obrigatoria se esta función é desempeñada por unha frase nominal. O seguinte exemplo parece demostrar ese conflito entre dativo e acusativo, se ben que tamén se podería explicar como un simple erro tipográfico:

*Sen necesidade de intervencións televisivas nin roldas de prensa, Otunbáyeva denunciou **o mundo** a represión violenta dos manifestantes (GH 2508, 24).

No tocante ao uso de preposicións, Hermida Gulías (2008:68) documentou no seu estudo sobre o galego nos medios de comunicación “ausencias incorrectas” destes nexos, para alén das xa citadas utilizacións co complemento directo e coa “perífrase de futuridade con *ir*”. A este respecto, tamén Peres / Móia (1995:108) detectan diversos usos indebidos destas marcas preposicionais e clasifícanos en tres tipos: supresión ou adición errada e emprego dun nexo distinto daquel que debería acompañar un determinado argumento. Nos xornais analizados achamos casos de ausencias e de presenzas inapropiadas das preposicións *de*, *en* e *a*, como demostran os seguintes exemplos:

*“Non hai Pajines nin Pepiños que sexan capaces de aguantar**lle** a mirada **dun** concelleiro do PP vasco, que xoga a vida por cero euros e decirlle que que este partido é corrupto”. (ANT 1403, 5).

*O equipo que presida Xosé María Caneda comezou a adaptarse **a** competición moi tarde, no último treito do torneo (ANT 1403, 18).

*O triatleta galego regresa **a** súa antiga modalidade deportiva despois de que “no ciclismo non atópase o meu sitio” (ANT 1403,19).

*Xa non é así: nos comedores escolares de Galicia hai días [**en**] que os nenos andan mantidos a base de bocatas (GH 2511, 5).

*Durante unha rolda de prensa para informar [**de**] as consecuencias do intenso sismo, celebrada onte na cidade de Pequín (GH 2508, 14).

Trátase en todos os casos de empregos preposicionais indebidos canto que non se corresponden co réxime do verbo a que se refiren. No entanto, existen dous fenómenos, estreitamente relacionados, que chaman particularmente a atención. En primeiro lu-

gar, o “dequeísmo”, isto é, a utilización incorrecta da preposición *de* seguida do nexa *que* en oracións completivas de obxecto directo e mesmo de suxeito:

*O responsable do Igape defendeu, ante as acusacións dos deputados da oposición, **de** que estes plans están “baleiros” (GH 2508,7).

En segundo lugar, existe o fenómeno oposto, isto é, o “queísmo” que consiste na supresión da preposición *de* nunha subordinada completiva con función de complemento de réxime, onde a presenza da preposición é de regra. Esta relaxación das preposicións foi a que provocou, por hipercorrección, o “dequeísmo”. Na prensa galega achamos os casos a seguir:

*O propio Exército estadounidense informou recentemente [*de*] que, dende a invasión a Afganistán en outubro do ano pasado [...] (GH 2511, 3).

*A maioría dos galegos temos que ter unha conciencia de país propia, [*de*] que estamos integrados nun Estado como España (ANT 1406, 2).

En síntese, observamos que estes usos inadecuados canto aos cadros predicativos dos verbos en galego responden fundamentalmente a dous procesos: por un lado, o relaxamento das preposicións a nivel interno da lingua e, por outro lado, á aparente interferencia do español que provoca a utilización, nuns casos incorrecta, noutros excesiva, de certas preposicións con verbos que non requiren súa presenza.

3. 4. Conclusións

Nas notas introdutorias deste estudo establecemos os medios de comunicación como un ámbito profesional en que o uso da lingua galega adquire moita relevancia, canto que permite divulgar, a través das súas páxinas, a nosa lingua por toda a Galiza, axudando, desta maneira, a consolidar un modelo de lingua unificado para todas as persoas galegas e, en consecuencia, contribuíndo para o proceso de normalización lingüística. No entanto, tamén indicamos que a presenza do galego nos medios (non só na prensa, mais tamén na radio e na televisión) é

minoritaria e, nalgúns casos, até marxinal, xa que o español é a lingua en que se vehicula a maior parte das informacións. A desaparición dos diarios *Galicia Hoxe* e *Xornal de Galicia* e do semanario *A Nosa Terra* é máis unha mostra da falta de apoio institucional para a promoción do galego. Neste contexto tórnase necesario resaltarmos de forma positiva a súa contribución aos medios de comunicación galegos que, na actualidade, sobreviven grazas ao labor dos xornais dixitais e das novas iniciativas que están a xermolar, apoiadas por un grande sector da poboación galega, entre as que convén destacarmos *Sermos Galiza*, que tratará de restituír o galego nos medios impresos e de contribuír para o seu mantemento no ciberespazo.

Ao longo deste traballo analizamos unha serie de trazos lingüísticos e de construcións gramaticais que nos permite caracterizarmos o galego utilizado nos medios do punto de vista cualitativo. Nesta liña, os exemplos que foron expostos poderían levarnos á conclusión, desde o noso punto de vista errada, de que a lingua empregada nos medios de comunicación se acha nun estado altamente deturpado. De os analizarmos de forma pormenorizada observaremos que se trata, *grosso modo*, dun modelo de galego correcto. Non obstante, tórnase necesario corrixirmos os usos inacaídos que se detectan na prensa, extensíbeis tamén a outros medios, e nomeadamente aqueles que afectan a estrutura da lingua, cal os sintácticos. Polo contrario, se os ditos usos seguíren esta tendencia a orientación que tomará o galego non será espontánea, senón fortemente condicionada polo modelo español e, consecuentemente, aumentará a probabilidade de que o galego deixe de ser unha lingua diferenciada e de que acabe por confluír con esoutro idioma.

Neste sentido, é importante termos en conta aquelas construcións gramaticais que se encontran nunha situación máis complexa, debido á antedita interferencia do español e que, non por casualidade, se corresponden con fenómenos lingüísticos exclusivos do galego e que permiten diferencialo doutras linguas do contorno. Somos conscientes do complexo da prescrición no ámbito da sintaxe, mais a nosa análise indica que al-

gunhas escollas non responden propiamente a unha vontade expresiva ou estilística da persoa que as empregar, senón á confluencia destas estruturas sintácticas coas homólogas no español. É por iso que pensamos que, ao lado da descrición de usos sintácticos, o galego parece requirir a existencia de pautas normativas ou prescritivas que orienten, nalgúns casos, as tendencias da lingua. A este respecto, cumpriría discriminarmos positivamente aqueles trazos máis auténticos do galego face a aqueloutros, tamén válidos, cuxo uso non é residual ou minoritario e que, por tanto, teñen garantida a súa sobrevivencia.

Nunha situación como a actual, en que a presenza do galego nos medios é escasa, é preciso reclamarmos unha maior implicación por parte de todas as persoas, mais fundamentalmente daquelas que utilizaren a lingua nun contexto profesional, para eliminarmos as posíbeis deturpacións e interferencias e conseguirmos, dese modo, un modelo lingüístico de calidade, freándonos, no posíbel, o avance do proceso de castellanización. Este labor, obriga de todas as persoas preocupadas polo futuro da lingua, incidirá por súa vez, no aumento do prestixio do idioma galego. Neste sentido, tórnase necesario entendermos e aplicarmos as mudanzas que se foren producindo na normativa oficial do galego, dado que estas contribuirán para a consolidación dunha praxe lingüística de calidade, que repara nos trazos que o definen como unha lingua diferenciada. E para o conseguirmos, a variante lusitana debe ser de obrigada referencia, canto que reafirma a propia galeguidade da lingua e que nos proporciona proxección internacional. Nos últimos tempos publicáronse varias obras cuxo principal obxectivo é dotar os galegos e as galegas dos recursos necesarios para poder acadarmos un modelo de lingua culta, libre de interferencias e afín ao noso sistema lingüístico. Da mesma forma, os seus autores encargáronse de refutar moitos dos preconceptos existentes arredor da lingua, o que axuda a consolidarmos fortemente a nosa autoestima lingüística. En definitiva, temos as fórmulas para utilizarmos un galego de calidade e, por tanto, só cómpre un maior compromiso por parte de todas as persoas, concretamente para

o caso que nos ocupa, das que exerceren o xornalismo, que deben ser conscientes da importancia do uso dun modelo de lingua culta, canto que se trata dun ámbito profesional con grande visibilidade e con forte repercusión na sociedade.

4. Bibliografía

Textos científicos:

- Álvarez, R. / Xove, X. (2002): *Gramática da lingua galega*. Vigo: Galaxia.
- Álvarez, R. (2005): "A definición dun estándar sintáctico: problemas, cautelas, límites", en Álvarez, R. / Monteagudo, H. (eds): *Norma Lingüística e variación. Unha perspectiva desde o idioma galego*. Santiago de Compostela: Instituto da Lingua Galega / Consello da Cultura Galega, 359-376.
- Aneiros, R. (2008): "A lingua galega na prensa: unha singradura de presenzas e ausencias. O caso dos primeiros textos en galego na prensa do século XIX", en *Lingua e Comunicación. IV Xornadas sobre Lingua e Usos*. A Coruña: Universidade da Coruña, 181-195.
- Cidrás Escáneo, F. A. (1992): "Sobre a función da concordancia. Consideracións a propósito das concordancias verbais anómalas", en *Verba* 19, 41-53.
- Cidrás Escáneo, F. A. (1994): "Modelos de lingua e variación sintáctica", en *Cadernos de Lingua* 10, 103-118.
- Cidrás Escáneo, F. A. (2005): "A sintaxe na gramática: problemas de descrición e problemas de prescrición", en Álvarez, R. / Monteagudo, H. (eds): *Norma Lingüística e variación. Unha perspectiva desde o idioma galego*. Santiago de Compostela: Instituto da Lingua Galega / Consello da Cultura Galega, 336-357.
- Costa Casas, X. X. / González Refoxo, A. / Morán Fraga, C. / Rábade Castiñeira, X. C. (1988): *Nova gramática para a aprendizaxe da lingua*. A Coruña: Vía Láctea.
- Fernández Salgado, B. (2000): *Os rudimentos da lingüística galega*.

- Un estudio de textos lingüísticos galegos de principios do século XX (1913-1936)*. Anexo 47 de *Verba*. Santiago de Compostela: Universidade de Santiago de Compostela.
- Freixeiro Mato, X. R. (2006a): *Gramática da lingua galega. II. Morfosintaxe*. Vigo: A Nosa Terra.
- Freixeiro Mato, X. R. (2006b): *Gramática da lingua galega. IV Gramática do texto*. Vigo: A Nosa Terra.
- Freixeiro Mato, X. R. (2009): *Lingua de calidade*. Vigo: Xerais.
- Gondar, F. G. (1978): *O infinitivo conxugado en galego*. Anexo 13 de *Verba*. Santiago de Compostela: Universidade de Santiago de Compostela.
- Henríquez Salido, M. C. (1986): “As gramáticas do galego do século XIX”, en *Actas do Iº Congreso Internacional da Língua Galego-Portuguesa na Galiza*. Ourense: AGAL, 443-468.
- Hermida Gulías, C. (2004a): *Gramática práctica (Morfosintaxe)*. Santiago de Compostela: Sotelo Blanco.
- Hermida Gulías, C. (2004b): “Presenza do galego nos medios de comunicación”, en X. López (coord.): *A comunicación en Galicia 2004*. Santiago de Compostela: Consello da Cultura Galega, 131-148.
- Hermida Gulías, C. (2008): “A cantidade e a calidade do galego nos medios”, en *Lingua e Comunicación. IV Xornadas sobre Lingua e Usos*. A Coruña: Universidade da Coruña, 57-73.
- Monteagudo, H. (2005): “Do uso á norma, da norma ao uso (variación sociolingüística e estandarización no idioma galego)”, en Álvarez, R. / Monteagudo, H. (eds): *Norma Lingüística e variación. Unha perspectiva desde o idioma galego*. Santiago de Compostela: Instituto da Lingua Galega / Consello da Cultura Galega, 377-436.
- Peres, J. / Móia, T. (1995): *Áreas Críticas da Língua Portuguesa*. Lisboa: Caminho.
- Saco Arce, J. A. (1868): *Gramática gallega*. Lugo: Imprenta de Soto Freire.
- Sánchez Rei, X. M. (2005): “Trazos xerais da tradición gramatical galega”, en *Revista Galega de Filoloxía*, 6: 93-121.

- Sánchez Rei, X. M. (2006): *A lingua galega no cancionero de Pérez Ballesteros*. Santiago de Compostela: Laiovento.
- Sánchez Rei, X. M. (2009): “Para unha sintaxe do galego”, en Reidoval, G. (ed.): *A lingüística galega desde alén mar*. Santiago de Compostela: Universidade de Santiago de Compostela, 273-292.
- Sanmartín Rei, G. (coord.) (2006): *Sobre a calidade da nosa lingua*. A Coruña: Universidade da Coruña.
- Silva, F. (2001): “Entre a gramática tradicional e a gramática de valências”, en Fonseca, F. I/ Duarte, I.M. / Figueiredo (orgs.): *A lingüística na Formación do Profesor de Português*. Porto: Centro de Lingüística da Facultade de Letras da Universidade do Porto, 83-105.
- Souto Cabo, J. A. (2008): *Documentos galego-portugueses dos séculos XII e XIII*. A Coruña: Área de Filoloxías Galega e Portuguesa.
- Varela Barreiro, X. (1997): “A existencia de dúas expresións clíticas de segunda persoa de singular en galego”, en Fernández Salgado, B. (ed.): *Actas do IV Congreso Internacional de Estudos Galegos (Universidade de Oxford, 26-28 setembro 1994)*. Oxford: Centro de Estudos Galegos, vol.1, 319-342.

Textos literarios

- Castelao, A. D. (1961): *Sempre en Galiza*. Buenos Aires: Edición “As Burgas”.
- Crecente Vega, J. (1965): *Codeseira*. Lugo: Celta.
- Pérez Ballesteros, J. (1979) [1886]: *Cancionero Popular Gallego*, 3 Vols. Madrid: Akal.